

PILSONISKĀS IESAISTES VEICINĀŠANA PAŠVALDĪBĀ

Ķekavas novada piemērs

SATURS

Priekšvārds	3
Ievads	4
1. Pilsoniskā līdzdalība	6
1.1. Pilsoniskā sabiedrība, iesaiste un līdzdalība.....	6
1.2. Pilsoniskās līdzdalības veidi pašvaldību līmenī.....	10
1.2.1. Līdzdalība lēmumu pieņemšanā, ieviešanā un uzraudzībā	10
1.2.2. Sadarbība starp pašvaldībām, uzņēmējiem un aktīvistiem	12
2. Pilsoniskās līdzdalības veicināšana Latvijas pašvaldībās	16
2.1. Pašvaldības vēlmes sabiedrības iesaistīšanā	16
2.2. Pašvaldības iesaistes problēmas	18
2.3. Pilsoniskās līdzdalības veidi un rīki.....	19
2.3.1. Līdzdalības metodoloģijas attīstības dokumentu izstrāde.....	20
2.3.2. Tiešās iesaistes veidi	21
2.4. Digitālā līdzdalība un iesaiste	24
2.4.1. E-pārvaldība, e-līdzdalība un saistītie jēdzieni	24
2.4.2. Interneta rīki iedzīvotāju iesaistei	26
2.4.3. Informatīvās saziņas jeb digitālās iesaistes rīki	29
3. E-līdzdalības labās prakses piemēri	31
3.1. Latvijā.....	31
3.2. Ārzemēs	36
4. Pilsoniskā līdzdalība Ķekavas novada pašvaldībā	40
4.1. Esošās situācijas apskats – pašvaldības viedoklis	40
4.2. Esošās situācijas apskats – anketēšanas dati	42
4.3. Darbnīcu – diskusiju analīze.....	43
4.4. Priekšlikumi Ķekavas novada pilsoniskās iesaistes sistēmas izveidei	45
4.4.1. Pirmās diskusijas - darbnīcas priekšlikumi	45
4.4.2. Otrās diskusijas - darbnīcas priekšlikumi	48
4.4.3. Turpmākie soļi, vertikālie virzieni balsoties uz priekšlikumiem.....	50

PRIEKŠVĀRDS

Sabiedrība ir aizvien labāk informēta un izglītota, tāpēc vēlas, lai tās viedoklis tiktu ņemts vērā. Sabiedrības iesaistīšana lēmumu pieņemšanas procesā ir viens no labas pārvaldības pamatelementiem un instrumentiem efektīvākas politikas veidošanai gan valsts, gan pašvaldību līmenī. Pilsoniskai sabiedrībai ir svarīga loma demokrātiskas valsts pastāvēšanā. Pētījums “Varas līdzsvars un kontrole Latvijas pašvaldībās” norāda, ka pašvaldību darbs reti kur tiek pakļauts līdzvērtīgai uzraudzībai, turklāt piemēri norāda, ka sabiedriskās organizācijas nespēj ietekmēt domes lēmumus. Tiek norādīts, ka jārada atbalsta programma vietējiem medijiem un sabiedriskajām organizācijām, lai tās varētu strādāt kvalitatīvi un neatkarīgi, jo sabiedrība ir maz iesaistīta lēmumu pieņemšanā pašvaldību līmenī.

Sabiedrības iesaiste lēmumu pieņemšanas procesā pašvaldības līmenī veicina lēmumu atklātību, to piemērošanu sabiedrības vairākuma interesēm un stiprina sabiedrības kā varas uzticētāja pozīcijas, tomēr daudzos Latvijas novados, tajā skaitā Ķekavas novadā, tas ticis ilglaicīgi ignorēts.

Sociālās inovācijas centrs, realizējot projektu „Pilsoniskās iesaistes veicināšana pašvaldībā – Ķekavas novada piemērs”, organizēja 2 darbnīcas diskusijas. Rezultāti tika apkopoti kā daļa no pētījuma (rekomendāciju formā) ar mērķi uzlabot iedzīvotāju iesaisti. Pētījuma trīs pirmās nodaļas var tikt izmantotas arī citu pašvaldību darbā, savukārt, noslēdzošā nodaļa var kalpot par praktisku piemēru savā novadā. Pozitīvs faktors, kas liecina par pārmaiņu iespēju iedzīvotāju iesaistes procesos, ir pašvaldības politikas veidotāju interese un atbalsts. Projekta rezultātā tiek plānots uzsākt pilsoniskās iesaistes sistēmas izveidi Ķekavas

novadā, kur svarīga ir gan Ķekavas novada domes iesaiste, gan nepieciešama aktīva iniciatīvas uzņemšanās no nevalstiskā sektora un aktīvistiem.

Katra pašvaldība var veidot ikvienu Latvijas nostūri par pievilcīgu dzīvesvietu nevis tikai vārdos, bet arī praktiskos darbos, efektīvāk uz klausīt savu iedzīvotāju vajadzības un stiprināt iedzīvotāju ticību pārskatāmam un efektīvam pārvaldības procesam.

Aicinu ikvienu nevalstisko organizāciju, kā arī aktīvus citu novadu iedzīvotājus sazināties ar mūsu biedrību, lai veicinātu līdzīgu procesu uzlabošanu savā novadā.

Projekts tiek īstenots sadarbībā ar biedrību “Latvijas Pilsoniskā alianse” un Kultūras ministriju projekta „Par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu pilsoniskās sabiedrības attīstības un starpkultūru dialoga jomā” ietvaros. Projekta finansējuma avots ir Latvijas Republikas valsts budžets.

Renāte Lukjanska

Sociālās inovācijas centra valdes priekšsēdētāja, projekta koordinatore 2017. gada novembrī

Kultūras ministrija

Projekts tiek īstenots sadarbībā ar biedrību “Latvijas Pilsoniskā alianse” un Kultūras ministriju projekta „Par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu pilsoniskās sabiedrības attīstības un starpkultūru dialoga jomā” ietvaros. Projekta finansējuma avots ir Latvijas Republikas valsts budžets.

IEVADS

Pilsoniskās varas apzināšanās un spēja to pielietot ir viens no demokrātiskas sabiedrības pamatiem. Tā nodrošina iespēju dažādām sabiedrības grupām un indivīdiem realizēt savas ieceres. Veidus, kādos sabiedrība var realizēt savas ieceres, nosaka vairāki faktori, tostarp likums, administratīvās procedūras, izglītības līmenis, dzīves stils, tehnoloģiju pieejamība un lietpratība, personiskā laika kapacitāte u.c. faktori. Svarīgi, lai sabiedrībai rodas pārliecība, ka sabiedrības iniciatīvai ir iespēja ietekmēt politiskos procesus un lēmumus.

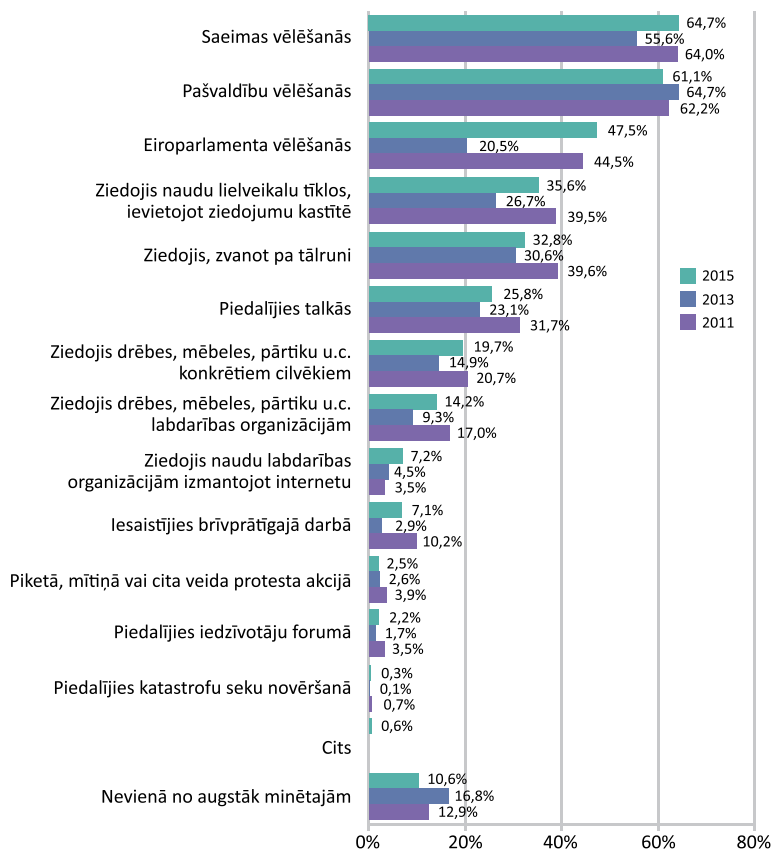
Nacionālā līmenī Latvijā pilsoniskā nostāja visaktīvāk tiek pausta piedaloties vēlēšanu balsojumos, tomēr ir svarīgi apzināties, ka arī pašvaldības līmenī iedzīvotājiem ir iespējas izmantot savas pilsoņu tiesības. Aģentūras “Latvijas fakti” 2015. gadā veiktais pētījums norāda, ka līdzās vēlēšanām iedzīvotāji Latvijā aktīvi piedalās labdarības akcijās un talkās, tomēr pilsoniskās līdzdalības formās: kā iesaiste iedzīvotāju forumos, piketos, mītiņos ir relatīvi reti izmantotas¹, kas var liecināt gan par informācijas trūkumu par šādām iespējām, gan par neticību šādu pasākumu iedarbībai kā nacionālā, tā pašvaldības līmenī.

Projekts „Pilsoniskās iesaistes veicināšana pašvaldībās – Ķekavas novada piemērs” tiek īstenots pateicoties biedrībai “Latvijas Pilsoniskā alianse” un Kultūras ministrijas programmai „Par atsevišķu

valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu pilsoniskās sabiedrības attīstības un starpkultūru dialoga jomā”. Projekta finansējuma avots ir Latvijas Republikas valsts budžets. Projektā veiktais pētījums analizē pilsoniskās iesaistes jautājumiem pašvaldību līmenī, apskatot iedzīvotāju iespējas vērsties pie vietvaras ar savām idejām un priekšlikumiem vietējā mērogā. Pētījums apskata un analizē arī pilsoniskās iesaistes formas un piemērus kā sabiedrības līdzdalību nodrošināt pašvaldības līmenī, tā arī indivīda vēlmi līdzdarboties.

Pētījuma pamatmērķis ir izpētīt sabiedriskās līdzdalības mehānismus un rīkus, kurus veiksmīgi izmanto Latvijā, kā arī apskatīt ārzemju labās prakses piemērus. Pētījumā izvirzītie uzdevumi ir līdzdalības formu, rīku, pielietojuma, digitālo iespēju un trūkumu analīze, Latvijā pielietoto līdzdalības rīku apskats, kā arī Ķekavas novada pašvaldības iespēju un barjeru apraksts diskusiju un padziļinātas pētniecības rezultātā.

Kurās no pilsoniskajām/ sabiedriskajām aktivitātēm esat piedalījies/ usies pēdējo TRĪS gadu laikā? (Bāze - visi aptaujas dalībnieki)

1. attēls

Respondentu atbildes par piedalīšanos sabiedriskajās aktivitātēs.²

¹Latvijas Pilsoniskā Alianse, Pārskats par NVO sektoru Latvijā. 2015., 2016.

²Latvijas Fakti.

- **PIRMAJĀ NODAĻĀ** tiek apstatītas pilsoniskas sabiedrības un līdzdalības jēdzienu būtība, mehānismi un formālas līdzdalības formas pašvaldību līmenī. Tā apskata attiecību veidošanos starp pašvaldības iestādēm, iedzīvotājiem, uzņēmumiem un nevalstiskajām organizācijām pilsoniskas līdzdalības ietvaros.
- **OTRAJĀ NODAĻĀ** tiek analizētas pašvaldību intereses un problēmas attiecībā uz līdzdalības nodrošināšanu. Šī nodaļa koncentrējas uz līdzdalības rīkiem, īpašu uzsvaru liekot uz mūsdienās pielietotiem digitālās iesaistes rīkiem (e-rīkiem). Tiek izskaidrota to nozīme pašvaldību darbā.
- **TREŠĀ NODAĻĀ** apskatīti vairāki pašvaldību piemēri, kas savā darbā ar pašvaldību iedzīvotājiem, uzņēmējiem un nevalstisko sektoru izmanto gan formālas, gan e-līdzdalības rīkus iedzīvotāju iesaistes un līdzatbildības veicināšanai. Ne visi mūsdienās pieejamie e-līdzdalības rīki tiek izmantoti Latvijas pašvaldībās, tāpēc trešajā nodaļā tiek apskatīti arī veiksmīgi ārzemju projekti līdzdalības veicināšanā pašvaldību līmenī.
- **CETURTAJĀ NODAĻĀ** apskatītas Ķekavas līdzdalības iespējas, jo viens no pētījuma mērķiem ir līdzdalības pasākumu uzlabošana un sistēmas izveide Ķekavas novadā. Noslēdzošā nodaļa fokusējas uz darbnīcu-diskusiju analīzi, balstot uz tiem priekšlikumus, kā arī piedāvā tālākos soļus veiksmīgai sistēmas izveidei.

Ar pētījuma teorētisko un analītisko daļu par līdzdalības rīkiem un priekšlikumu izstrādāšanu, kuru rezultātus varēs pielietot ne tikai Ķekavas novadā, bet arī jebkurā pašvaldības darbā, tiek veicināta informācijas pieejamība par pilsonisko iesaisti Latvijas iedzīvotāju vidū. Darbā iekļautā informācija balstās uz nacionālajiem normatīvajiem dokumentiem un pētījumiem, kas tika veikti gan Latvijā, gan ārzemēs. To būtība izskaidro pilsoniskās līdzdalības lomu sabiedrības dzīves līmeņa uzlabošanā, līdzdalības veidus un rīkus, īpaši uzsverot mūsdienīgas e-līdzdalības tendences un to pielietojumu.

1. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA

1.1. Pilsoniskā sabiedrība, iesaiste un līdzdalība

Demokrātisko vērtību uzturēšanai vitāli svarīgs ir pilsoniskās iesaistes un līdzdalības aspekts, kas darbojas kā politisko lēmumu virzītājspēks un “kontrolmehānisms”. Pastāv daudzi definējumi pilsoniskās līdzdalības un pilsoniskās sabiedrības jēdzieniem, kas izskaidro to nozīmi iedzīvotāju privātās un publiskās darbības sfērās. Galvenās iezīmes, kuras raksturo pilsonisko sabiedrību un līdzdalību, ir sabiedrības locekļu empātija, iniciatīva, motivācija, solidaritāte, mijiedarbība, kopējas demokrātiskās vērtības, līdztiesība, līdzdalība un līdzatbildība politisko lēmumu pieņemšanā.

Indivīds un pilsoniskā iesaiste.

Pilsoniskās iesaistes līmeni nosaka ne vien ārēji faktori, kas izprotami kā ārējās vides un sistēmu pielāgošana cilvēku vajadzībām, bet arī kā cilvēka iekšējā attīstība - vērtību pilnveide un garīgā izaugsme, kas tiešā veidā ietekmē indivīdu motivāciju un rīcību. Tieši indivīda iekšējā izaugsme un pasaules redzējums nereti nosaka to, vai tā izdarītās izvēlēs un pieņemtie lēmumi tiek virzīti ne vien uz individuāliem, bet arī uz sabiedrībai kopīgiem ieguvumiem. Lai izprastu, kā un ar kādiem līdzekļiem mudināt sabiedrību iesaistīties, ne mazāk svarīgi ir noskaidrot, kas individuālā

līmenī nosaka sabiedrības locekļu vēlmi būt sabiedriski aktīviem pilsoņiem – atsaukties un iesaistīties procesos un norisēs pašvaldībā. Pētījumos novērota kopsakarība, ka cilvēki ar līdzīgiem pasaules uzskatiem un dzīvesveidu apvienojas kopās, kas ietekmē arī konkrētās teritorijas politiskos procesus, ko iespējams komentēt norādot, ka mazākās grupās iespējams tuvāk iepazīt cilvēkus, iegūt lielāku atbalstu un sniegt lielāku ietekmi uz teritoriju. Sabiedrības indivīdu vēlmi būt sabiedriski aktīviem pilsoņiem nosaka personīgās attīstības stadijas, no kurām dažās novērojams intereses trūkums par pilsoniskiem procesiem, iepretim citās indivīds tiecas uz sabiedrībai nozīmīgu un būtisku jautājumu risināšanu. Modernas pilsoniskas sabiedrības izpratnes pamatā atrodas racionāls, morāli un ekonomiski autonomi indivīdi, kurš ir politikās varas sākotne, ko apliecina arī mūsdienās aktuālie politisko procesu un indivīdu attiecību pētījumi.

Pilsoniskā sabiedrība. Stipra pilsoniskā sabiedrība Latvijā nodrošina Satversmē deklarēto principu, kas nosaka, ka suverēna vara pieder tautai, kā arī garantē kvalitatīvu publiskās pārvaldes lēmumu pieņemšanu, aktīvu demokrātisko līdzdalību, sabiedrības grupu interešu un tiesību aizsardzību, kā arī lielāku pilsoņu uzticību varai un divpusējo saikni starp abām pusēm.³ Pilsoniska sabiedrība ir tāda, kur indivīdi sadarbojas savā starpā un ar publisko varu sabiedrības problēmu risināšanai, veicinot savstarpēju uzticēšanos, saskaņotu rīcību kopējam sabiedrības labumam.

³ LR Ministru kabinets, *Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam, Rīga, 2008, 6.lpp.*

Pilsoniskas sabiedrības struktūra nav homogēna, jo tā sastāv no dažāda veida formāliem un neformāliem veidojumiem, kas dažādu grupu interešu aizstāvēšanā veido sarežģītu savstarpējās komunikācijas tīklu, iesaistot tajā valsts pārvaldi, pašvaldību institūcijas, biznesa sfēru, NVO un iedzīvotājus ārpus formālām organizācijām. Par visefektīvāko iesaistes veidu tiek uzskatīta apvienošanās NVO un darbošanās kādu sabiedrības grupu interešu aizstāvības labā.

Parasti ar NVO saprot tādas nodibinājumus un biedrības, kuras raksturo sekojošas iezīmes:

- 1 Tām piemīt institucionāla un organizatoriska forma (formālas),
- 2 Tās ir institucionāli atdalītas no valsts pārvaldes, kaut arī var saņemt to atbalstu (nevalstiskas),
- 3 Tās ir bezpeļņas organizācijas, finanšu līdzekļi tiek novirzīti organizācijas mērķu sasniegšanai (bezpeļņas),
- 4 Tās ir brīvprātīgas, jo dalībnieku iesaiste tiek realizēta uz brīvprātības principa pamata (brīvprātīgas),
- 5 Tās ir pašregulējošas un patstāvīgi vada un kontrolē savu darbību (neatkarīgas).⁴

Šīs iezīmes padara NVO par tā dēvēto “trešo” sektoru, ko nošķir no privātām biznesa un publiski pārvaldītām iestādēm.

Pilsonisko sabiedrību, ņemot vērā daudzās šī jēdziena interpretācijas iespējas, var skaidrot kā **pilsoņu sabiedriskās pašorganizēšanās sistēmu**, kas rodas un funkcionē ārpus publiskās varas institūtiem un kas pilsoniskās pašdarbības ceļā pati kārtro sabiedrības pārvaldīšanas jautājumus un efektīvi kontrolē publisko varu.⁵ Pilsonisku sabiedrību raksturo atgriezeniskās saites pastāvēšana starp pārvaldes institūcijām un sabiedrību, kas veicina uzticēšanos un sadarbību starp valsti, pašvaldībām, uzņēmējiem un nevalstiskajām organizācijām jeb NVO.

Pašvaldības līmenī galvenais ieguvums sabiedrības līdzdalībai ir kompetences, kuras pašvaldības attīstības plānošanas un izpildes posmos var sniegt dažādu jomu speciālisti un/vai sabiedriski aktīvi iedzīvotāji. Pašvaldības iestāžu speciālisti ir ieinteresēti saņemt konstruktīvus priekšlikumus, kas turpmākajos posmos novērsīs konfliktsituācijas starp iedzīvotājiem un pašvaldības iestādi, palielinās iedzīvotāju un NVO līdzatbildību lēmumu pieņemšanā, aktivizēs lēmumu pieņemšanā ieinteresētās puses un nodrošinās tām iespēju kopīgi strādāt teritorijas dzīves līmeņa celšanā.⁶

Pilsoniskajai iesaistei var būt trīs formas: (1) sabiedrības informēšana; (2) konsultācijas ar sabiedrību; (3) sabiedrības līdzdalība. Sabiedrības informēšana ir vienvirziena komunikācijas process, kurā pašvaldība skaidro pieņemtos lēmumus sabiedrībai un sabiedrība ir pasīva šīs informācijas uztvērēja. Konsultācijas ar sabiedrību ir no komunikācijas viedokļa pretējs process. Sabiedrības līdzdalība ir augstākā sadarbības forma, jo notiek abpusējā komunikācija jeb pašvaldības dialogs ar sabiedrību. Dialogā pašvaldība un iesaistītās mērķgrupas piedāvā savus un ieklausās citu sniegtajos argumentos, lai kopīgi sadarbojoties, izvērtētu, kuri mērķi, prioritātes un rīcības būtu labākās izvēles pašvaldības teritorijas attīstībai.⁷

⁴ Lewis D. *The Management of Non-Governmental Development Organisations*. London: Routledge, 2001, 37.lpp.

⁵ NVO sektors Latvijā. 2000./2001. Rīga: Nevalstisko organizāciju centrs, 2002., 33.lpp.

⁶ Mūriņš S., *Pētījums par sabiedrības iesaistes mehānismiem attīstības plānošanā un uzraudzībā vietējā līmenī*, Rīga, 2013.

⁷ Definīcija ir aizgūta no European Institute for public participation un pielāgota pētījuma mērķiem. Avots: European Institute for public participation. (2009). *Public Participation in Europe An international perspective*.

1. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA

Pilsoniskā līdzdalība kā process sekmē to, ka interešu pārstāvniecība tiek organizēta no “apakšas”, tas nozīmē, ka iniciatīva nāk no iedzīvotājiem, nevis tikai atbilstoši varas izpildītāju interesēm, līdz ar to nodrošina sekmīgāku demokrātijas principu ievērošanu. Pilsoniskā līdzdalība, atbilstoši Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādņem, ir pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās valsts un pašvaldību politikas veidošanā. Līdzdalība var būt gan pēc valsts pārvaldes institūcijas iniciatīvas, gan arī pēc pašu iedzīvotāju ierosmes.⁸

Pilsoniskā līdzdalība tieši un netieši ietekmē iedzīvotāju dzīves kvalitāti un attieksmi pret valsts nacionālo un pašvaldības varu, tāpēc tās realizēšanā svarīga ir informatīvo resursu pieejamība, kuru nodrošināšanā svarīgu lomu ieņem mediji. Tie sniedz ieskatu un zināšanas par demokrātijas būtību, politikajiem procesiem valsts un pašvaldības līmenī, kā arī bieži vien ir noteicošie sabiedriskās domas veidošanā. No otras puses, varas iestādēm ir jābūt ieinteresētām iedzīvotāju un organizāciju iesaistē savā darbā, radot pozitīvu tēlu sabiedrībā. Pašvaldības pašas bieži pilda sabiedrības informēšanas un iesaistīšanas funkcijas, tomēr darba kvalitāte mēdz atšķirties. Pilsoniskā līdzdalība plašākā nozīmē ir pamats tam, lai cilvēkos veidotos izpratne par demokrātiskām vērtībām, piederības sajūta un identitāte ar savu tuvāko kopienību, pašvaldību un valsti, kā arī nostiprinātos motivācija būt par šīs valsts pilsoņiem.⁹ Pilsoniskās līdzdalības „kodols” slēpjas sabiedrības locekļu aktīvā dalībā pašvaldības, valsts vai reģionālā līmenī.

Pilsoņu iesaisti valsts pārvaldē var īstenot vairākos līmeņus – centrālajās valsts pārvaldes institūcijās, Saeimā, Eiropas Savienības institūcijās, tomēr visvieglāk to īstenot ir tieši pašvaldību līmenī, jo tās atrodas vistuvāk iedzīvotājiem un to darbība ir vērsta uz attiecīgā teritoriālā iedalījuma iedzīvotāju labklājības veicināšanu. Pašvaldības darbam sabiedrības līdzdalība ir svarīga 3 galveno iemeslu dēļ:

1

Līdzdalība veido iedzīvotāju lielāku apmierinātību un labākas attiecības starp pašvaldību un pilsoņiem.

Pilsoņu attieksmi iespaido ļoti daudzi faktori, sākot ar to, kā pašvaldību darbinieki sagaida un uzklausa iedzīvotājus, un beidzot ar atbildes gaidīšanas ilgumu un formu, kādā tā tiek pasniegta. Atsaucība ir svarīga komponente attiecību veidošanā starp iedzīvotājiem un pašvaldību, jo veicina izpratni par to, ka pašvaldību darbinieki ir ieinteresēti iedzīvotāju vajadzību izzināšanā un situācijas uzlabošanā (jo īpaši, kad līdzdalības nodrošināšana ir ar likumu noteikta). Tas, savukārt, uzlabo pašvaldības iestāžu, darbinieku un deputātu tēlu, raisot uzticēšanos un palielinot izredzes deputātiem būt ievēlētiem atkārtoti. Apmierinātību un uzticību var veicināt ļoti dažādos veidos, piemēram, pielāgojot standarta procedūras iedzīvotāju savlaicīgai informēšanai vai sūdzību pieņemšanai ne tikai klātienē, bet arī digitālā formātā – mājaslapas, e-pasti, paziņojuma vēstules, ziņas, sociālie mediji – un veicot to regulāri.

2

Līdzdalība samazina sūdzību skaitu un veicina pārliecību par pašvaldības lēmuma korektumu.

Kad lēmums jau ir pieņemts vai ir tuvu tam, ienākošās sūdzības un neapmierinātība iekavē lēmuma ieviešanas procesu, kas rada papildus darba, laika un finanšu līdzekļu patēriņu. Tiek uzskatīts, ka nesaskaņu novēršana jautājuma izskatīšanas sākuma stadijā atvieglo turpmāko darbu un padara lēmumu pieņemšanu ilgtspējīgāku un efektīvāku.

3

Tas veicina kvalitatīvākus un efektīvākus risinājumus.¹⁰

Kopumā pilsoniskās līdzdalības nodrošināšana politikas veidošanā pašvaldību līmenī ir noteikta ar likumu, tomēr katrā atsevišķā pašvaldībā iedzīvotāju un sabiedrisko organizāciju aktivitāte ir ļoti dažāda.

⁸ *Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādnes 2005.-2014.gadam*, 5.- 6.lpp.

⁹ *Rieksta S., Nevalstisko organizāciju līdzdalība valsts pārvaldes darbībā, problēmas un risinājumi, Latvijas Universitāte, 2010.*

¹⁰ *Public Input Toolkit for Municipalities, Government of Alberta, 2014, 1-1.lpp.*

Balstoties uz dažādu valstu pieredzi plašai sabiedrībai atvērtas pārvaldes veidošanā ir izstrādāti galvenie principi, kam jāseko, veidojot pamatu aktīvai sabiedrības iesaistei politisko lēmumu ietekmēšanā:

- pilsoniskā līdzdalība balstās uz to, ka sabiedrības locekļiem, kurus tieši vai netieši ietekmē lēmumi, ir tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā;
- pilsoniskā līdzdalības priekšnoteikums ir garantija, ka sabiedrībai ir pārliecība par iespēju ietekmēt pieņemtos lēmumus;
- pilsoniskā līdzdalība veicina ilgtspējīgus lēmumus, identificējot un apspriežot visu iesaistīto pušu vajadzības un intereses;
- valsts un pašvaldību iestādes sniedz sabiedrībai informāciju, kas nepieciešama efektīvai iesaistei un tās veicināšanai;
- valsts un pašvaldību iestādes sniedz sabiedrībai atgriezenisko saiti par to, kā viņu dalība ir iespaidojusi lēmuma pieņemšanu.

Savukārt, Latvijas Pilsoniskā alianse ir nedefinējusi četrus galvenos līdzdalības veidus, kas ietver sevī indivīdu un varas sadarbību (1) likumdošanas izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā, (2) brīvprātīgais darbs, labdarība un filantropija, kas pētījumā netiek padziļināti analizēts, jo attiecas vairāk uz sabiedrības emocionālajiem motīviem (3) partnerības veidošanā starp valsti, pašvaldību, uzņēmējiem un NVO, kā arī (4) uzdevumu deleģēšanā nevalstiskajām organizācijām.¹¹

Pilsoniskās līdzdalības procesus un ieguvumus no tiem var attiecināt gan uz valsts pārvaldes, gan pašvaldību darbu, tomēr šis dokuments koncentrējas konkrēti uz pašvaldību mijiedarbību ar iedzīvotājiem, to pārstāvētajām nevalstiskajām organizācijām un to iespējām, apskatot pilsoniskās līdzdalības veidus, piemērus un rīkus.

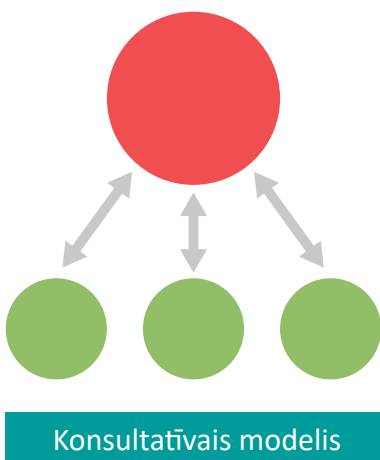
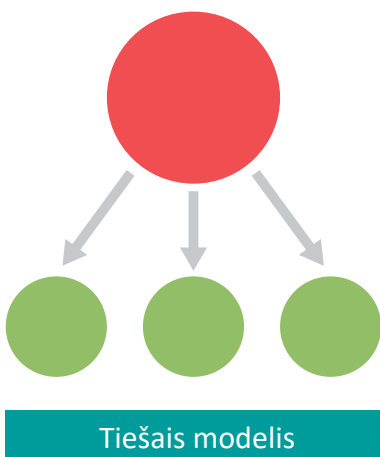
¹¹ Latvijas Pilsoniskā Alianse.

1. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA

1.2. Pilsoniskās līdzdalības veidi pašvaldību līmenī

1.2.1. Līdzdalība lēmumu pieņemšanā, ieviešanā un uzraudzībā

Latvijā lēmumu pieņemšana pašvaldību līmenī, atbilstoši LR likumdošanai tiek deleģēta domei – pašvaldības lēmēj institūcijai, kas sastāv no demokrātiskā ceļā ievēlētiem deputātiem. Jautājumu un priekšlikumu sagatavošana savukārt notiek pašvaldībā izveidotajās pastāvīgās komitejās (piemēram, finanšu, izglītības, sociālo un kultūras jautājumu komitejas). Dome atklātā sēdē var izskatīt jebkuru jautājumu, kas ir attiecīgās pašvaldības pārziņā, balsot, kā arī noteikt lēmuma stāšanos spēkā un izpildītājus, kas atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam var būt arī privātpersonas vai NVO. Pilsoniskās līdzdalības realizēšanā dome no deputātiem un pašvaldības iedzīvotājiem var veidot komisijas, konsultatīvās padomes, diskusiju grupas, forumus vai organizēt sabiedrisko apspriedi. Tāpat interesenti var rakstiski izteikt viedokli, priekšlikumus un iebildumus atbilstoši pašvaldības nolikumam pirms lēmums tiek pieņemts. Tikai tāda pilsoniskā līdzdalība, kas laicīgi sniedz ieguldījumu sagatavošanās, informācijas apmaiņas un dažādu variantu salīdzināšanas stadijās ir efektīva, jo domes sēdē nolemto izmainīt prasa daudz lielākus resursus, laiku un norāda uz sākotnēji neefektīvu ieguldītu darbu. Likumā par pašvaldībām noteikts, ka domes sēdēs var piedalīties ikviens interesents, tomēr jāņem vērā, ka domes sēdē var runāt tikai tad, kad vārdu ir devis sēdes vadītājs. Tāpat likums nosaka, ka katram deputātam ne retāk kā reizi divos mēnešos jāriko iedzīvotāju pieņemšana, bet prakse rāda, ka iedzīvotāji reti izmanto šo iespēju.

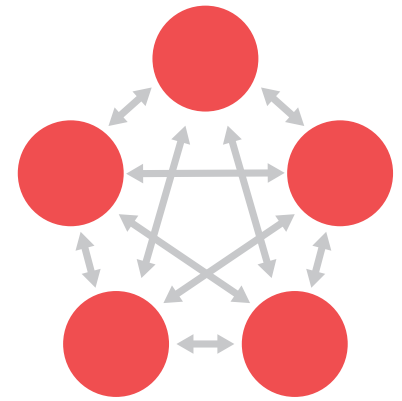
Ievērojot visas likumu normas, līdzdalību pašvaldībā var realizēt 3 dažādos veidos- saskaņā ar ārzemju praksi, ko raksturo 3 dažādi lēmumu pieņemšanas modeļi – **tiešais, konsultatīvais un sadarbības modelis**¹². Lai gan pašvaldību domes sēdes ir atvērtas jebkuram interesentam, jo to specifika slēpjas definējumā “atklātā sēde”, pastāv arī tādi lēmumu pieņemšanas procesi, kas ir šai funkcijai pilnvarotu amatpersonu kompetencē, bet sabiedrība tiek tikai informēta par pieņemto lēmumu. Šāda kārtība tiek atbalstīta tad, kad nepieciešams pieņemt lēmumu steidzami vai kad tas ir pilnvarotas amatpersonas pienākums (vai rutīnas darbs), kad lēmums ir noteikts ar likumu vai lēmums iespaido tikai to iedzīvotāju grupu, kura ir pirms tam piekritusi šādai kārtībai. **Tiešais lēmumu pieņemšanas modelis** ļauj pašvaldību iestādēm strādāt efektīvāk (šajā nozīmē - ātrāk) saskaņā ar to pozīciju valsts pārvaldes sistēmā. Lai iedzīvotāji varētu iepazīties ar darba gaitu un lēmumiem, tos izvieto mājaslapās, avīzēs, sociālajos medijos vai citur. Dažreiz, lai izprastu attieksmi pret pašvaldības iestāžu darbu, ar digitālo rīku palīdzību tiek jautāts iedzīvotāju viedoklis un vērtējums attiecībā uz pieņemto lēmumu.

Daudz konstruktīvāks darbs, iesaistot iedzīvotājus pašvaldības kompetencē esošo lēmumu pieņemšanā, ir komunikācijas un sadarbības modelis, kuram piemīt konsultatīvs raksturs. **Konsultatīvais modelis** darbojas, ja sabiedrības informēšana un līdzdalība ir noteikta ar likumu, lēmums ir zināmu politisko konfrontāciju vai risku iemesls, tieši skar iedzīvotāju ieradumus un dzīvesveidu (piemēram, ielu remontu jautājumos), skar morāles vai ētikas jautājumus vai domei ir nepieciešams viedoklis kāda jautājuma risināšanai. Kaut gan galējo

¹² Public Input Toolkit for Municipalities, Government of Alberta, 2014, 1-1.lpp.

lēmumu pieņem deputāti domes sēdē, iedzīvotājiem ir piedāvāta iespēja ietekmēt lēmuma pieņemšanu ar priekšlikumiem, novērtējumu, viedokli un zināšanām. Ņemot vērā to, ka šāda lēmuma pieņemšana visbiežāk skar emocionālu jautājumu izskatīšanu, kas prasa iedzīvotāju dalību klātienē, digitālie rīki tiek izmantoti, lai informētu par pasākumu (sēdi, semināru, sabiedrisko apspriedi utt.). Iedzīvotājiem var tikt lūgts izvērtēt pasākumu, aizpildīt anketu un visādi citādi piedalīties viedokļa paušanā.

Sadarbības modelis, savukārt, ir trešais un sabiedrību visvairāk iesaistošais lēmumu pieņemšanas modelis, kurā līdzdalība tiek pielīdzināta pilnvērtīgai partnerībai. Tas iekļauj sevī dažāda veida grupas, organizācijas un individuus svarīgu un ilgtspējīgu lēmumu pieņemšanā, piemēram, atpūtas zonu labiekārtošanā, uzņēmējdarbības veicināšanā vai reģionālajā plānošanā.

Sadarbības modelis

Atbilstoši Ministru kabineta izsludinātajai “Sabiedrības līdzdalības kārtībai attīstības plānošanas procesā”, uzsākot pašvaldības attīstības plānošanu kādā politikas jomā, nozarē vai teritorijā, tiek noteikta amatpersona, kas ir atbildīga par sabiedrības līdzdalības nodrošināšanu uzsāktajā attīstības plānošanas procesā. Šīs amatpersonas pienākums ir apzināt un iesaistīt sabiedrības mērķgrupas, kuras tieši skars attīstības plānošanas dokuments vai tiesību akts, kā arī izvēlēties piemērotus sabiedrības līdzdalības veidus. Tāpat šīs personas pārziņā ir institūcijas mājaslapas sadaļa “Sabiedrības līdzdalība”, kurā tad arī tiek publicēti paziņojumi par notiekošo plānošanu un izmaiņām, kā arī cita veida informācija.¹³

Šie noteikumi paredz, ka sabiedrības līdzdalību īsteno gan formālās sabiedrības grupas jeb nevalstiskās organizācijas, gan neformālās sabiedrības grupas (neregistrētas iniciatīvu grupas vai interešu apvienības) un citi indivīdi. Šo noteikumu mērķis ir sekmēt efektīvu, atklātu, ietverošu, savlaicīgu un atbildīgu sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanas procesā, tādējādi paaugstinot plānošanas procesa kvalitāti un plānošanas rezultātu atbilstību sabiedrības vajadzībām un interesēm. Savukārt sabiedrības pārstāvja pienākums ir institūcijas paziņojumā noteiktajos termiņos un veidā paziņot par savu interesi iesaistīties attīstības plānošanas procesā.

Izskatot visus iesniegtos un izstrādātos priekšlikumu un darbības variantus, pašvaldības ziņā ir pieņemt lēmumu, kas atspoguļo iedzīvotāju vairākuma intereses. Praksē lēmums var virzīties 3 dažādos virzienos:

- “mēs izvēlamies to opciju, kurai dod priekšroku sabiedrība”,
- “mēs izskatījām citus aspektus un ierobežojumus, kas liek mums izvēlēties citu opciju” vai
- “mēs izvēlamies modificēt sabiedrības izvēlēto variantu” (kas faktiski ir sabiedrības un pašvaldības iestādes kompromiss).¹⁴

Jebkurā no šiem gadījumiem sabiedrība ir jāinformē par turpmākiem soļiem lēmuma izpildē, bet īpaša uzmanība jāpievērš tiem lēmumiem, kas tomēr neatbilst nevalstisko organizāciju un sabiedrības pārstāvju viedoklim, lai saglabātos telpa debatēm un tas būs lēmējvaras - pašvaldības gadījumā domes deputātu - atbildības ziņā, kā veidot tālāku komunikāciju ar sabiedrību. Izvēloties jebkuru no lēmumu pieņemšanas procesu virzieniem, jāreķinās arī ar sekām, kuras var radīt lēmumi, kas tieši skar lielas pašvaldības iedzīvotāju grupas, ja līdzdalības moments nav bijis pietiekams vai pieņemtais lēmums nesaskan ar pašvaldības iedzīvotāju izteiktajiem priekšlikumiem un ierosinājumiem.

¹³ MK noteikumi, *Sabiedrības līdzdalības kārtībai attīstības plānošanas procesā*, 2009.

¹⁴ *Public Input Toolkit for Municipalities*, Government of Alberta, 2014, 1-25.lpp.

1. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA

Likums Latvijā nosaka arī dažāda veida un jomu pašvaldību darba kontroles institūcijas un instrumentus. Līdzās pašvaldības ārējai kontrolei, ko atbilstoši likumdošanai veic dažādas pārraudzības iestādes (Prokuratūra, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Iepirkumu uzraudzības birojs u.c.), un iekšējai kontrolei, ko veic domes darbā iesaistītie deputāti, amatpersonas un dažāda veida komisijas, pastāv arī sabiedriskā kontrole.

To realizē politiskās partijas, kā arī paši iedzīvotāji:

- ar politisko partiju un NVO starpniecību,
- ar plašsaziņas līdzekļu palīdzību,
- sūdzību, pieprasījumu un jautājumu palīdzību,
- apmeklējot atklātās domes sēdes un pastāvīgo komiteju sēdes (vai iepazīstoties ar publiski pieejamo sēžu protokolu saturu),
- piedaloties domes komisijās, darba grupās un tml.¹⁵

Sabiedriskā kontrole ir viena no sabiedrības līdzdalības funkcijām, ko ļauj īstenot, pirmkārt, likumdošanā noteiktā kārtība, otrkārt, pašvaldību līdzdalību nodrošinošie atbildīgie un informācijas pieejamība, un, treškārt, iniciatīva, kas nāk no pašiem pašvaldību iedzīvotājiem un to pārstāvētajām biedrībām un nodibinājumiem.

1.2.2. Sadarbība starp pašvaldībām, uzņēmējiem un aktīvistiem

PAŠVALDĪBA – IEDZĪVOTĀJI, AKTĪVISTI

Pieņemot konsultatīvu lēmuma pieņemšanas modeli kā optimālo, apskatīsim, kā dažādās situācijās sadarbojas pašvaldības un to iedzīvotāji (bez tiešas NVO un biznesa sektora iekļaušanās). Lai uzzinātu iedzīvotāju viedokli kādā jautājumā, viena no populārākajām formām ir aptaujas. Pēc būtības tām ir konsultatīvs raksturs, piemēram, lai uzzinātu, kurš no problēmu risināšanas ceļiem ir vispiemērotākais.

Jāpatur prātā, ka pilnīgi visu sabiedrības grupu intereses nekad nesakrītīs. Tāpat jāatceras, ka aptauja nekad nebūs tik reprezentatīva kā vēlēšanas vai referendums, jo nav iespējams vienmēr apzināt lielāko daļu pašvaldības iedzīvotāju, turklāt, anonīmajās aptaujās vienmēr pastāv iespēja, ka respondenti vai to grupas veido neobjektīvu skatījumu, piemēram, vairākkārt piedaloties anketas datu iesniegšanā, tomēr iedzīvotāju aptaujām ir daudz lielāka vērtība sabiedriskās līdzdalības kontekstā. Ja pašvaldību deputāti ir ieinteresēti sabiedriskās līdzdalības atbalstīšanā un ievēro tās pamatprincipus, tad, lēmumu pieņemšanā ir jābalstās uz lielākās respondentu daļas vēlmēm, tāpēc aptaujas datu interpretācijai ir jābūt pārdomātai, kombinētai ar citām metodēm, lai dati būtu maksimāli objektīvi.

¹⁵ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata, „Logs”, LPS izdevums, Nr.6 (264), Rīga, 2017.

Būtiska loma ir jāatvēr aktīvistu iesniegtiem priekšlikumiem gan formālā veidā (iesniegums), gan arī neformālā veidā – e-sarakste, tikšanās, sociālie mediji. Iedzīvotāju ierosinājumu uzklauššana, kā arī publiska informēšana par to, ka konkrētu indivīdu ieteikumi tiek ņemti vērā, kalpo par piemēru un iedrošinājumu citiem iedzīvotājiem, tā veidojot cieņu un uzticību starp vietvaru un iedzīvotājiem.

PAŠVALDĪBA – UZŅĒMĒJI

Sadarbību starp pašvaldību un uzņēmējiem var realizēt gan domes darba komiteju, gan konsultatīvo padomju darbā (Uzņēmēju konsultatīvā padome, Tūrisma konsultatīvā padome u.c.), gan arī dažādu projektu ietvaros. Ja domes darba komisijās uzņēmēji var tikt pieaicināti kā eksperti padomdevēju lomai, tad piedaloties konsultatīvo padomju darbā uzņēmējiem ir iespēja kopīgi un saskaņoti ar pašvaldību strādāt pie uzņēmējdarbības attīstības pašvaldības ietvaros:

- izskatot un papildinot ar priekšlikumiem pašvaldības normatīvos aktus, stratēģiskās plānošanas un citus svarīgus dokumentus,
- izpētot uzņēmējdarbības vidi un uzņēmēju iespējas, kā arī plānošanas dokumentu ietekmi uz tiem,
- izvērtējot attīstības un investīciju projektu ietekmi uz pašvaldības sociāli ekonomisko attīstību,
- organizējot un atbalstot pasākumus, kas veicina labvēlīgas uzņēmējdarbības vides izveidi,
- izrādot iniciatīvu kopīgu projektu realizēšanai sadarbībā ar domes struktūrvienībām,
- veicinot uzņēmēju līdzdalību pašvaldību rīkotajos pasākumos un to reklamēšanā,
- sekmējot pietiekamu uzņēmēju informētības līmeni,
- konsultējot un daloties pieredzē ar pašvaldības uzņēmējiem u.tml.

Pēdējā desmitgadē ir attīstījušās iespējas iegūt līdzfinansējumu atsevišķu uzņēmēju projektu realizēšanai pašvaldībās, ja tas atbilst pašvaldības attīstības plānam vai programmai vai konkursa ietvaros projekts tiek pozitīvi izvērtēts kā sabiedrībai lietderīgs. Pašvaldībai ierobežotu resursu dēļ dažkārt ir izdevīgi piesaistīt uzņēmumus, kuru kompetence un pieredze spēj būt noderīga tās iepļānotajās aktivitātēs.

Par vienu no pašvaldības un biznesa mijiedarbības rādītāju pēdējos gados kļuvusi biznesa inkubatoru un kopstrādes telpu ierīkošana, pašvaldībai tās līdzfinansējot. Šādā veidā tiek atbalstīta uzņēmējdarbība, bet semināros un citos pasākumos apmācītiem jauniešiem tiek radīta vide jaunu sadarbības projektu tapšanai. Tāpat tiek rīkoti projektu konkursi, skates un ziņots par iespējām saņemt finansējumu biznesa atbalstam. Biznesa inkubatoru un kopstrādes telpu priekšrocības slēpjas iespējās saņemt konsultācijas kādā no darbības sfērām no līdzstrādātājiem un profesionāļiem, dalīties pieredzē, izmantot telpas strādāšanai un iegūt jaunus kontaktus. Biznesa inkubatori darbojas lielākajās Latvijas pilsētās, tomēr kopstrādes princips Latvijai ir salīdzinoši jauns. Vairākas kopstrādes telpas darbojas Rīgā, Valmierā, Cēsīs, Daugavpilī un citur.

Uzņēmēju un sabiedrības, t.sk., tās pārstāvēto NVO, sadarbībai ir liela nozīme sabiedriski lietderīgu projektu izstrādē un sociālās uzņēmējdarbības attīstīšanā. Kopīgi iesaistoties pašvaldības darbā, uzņēmēji var gūt papildus zināšanas par nevalstisko organizāciju darba specifiku, iespējām un izaicinājumiem, kā arī smelties praktiskus padomus no dažādu jomu profesionāļiem, kas darbojas NVO vai kā citādi aktīvi iesaistās pašvaldības attīstības plānošanas procesos. Pašvaldības institūcijām ir jābūt vietām, kur biznesa satiekas ar nevalstiskām organizācijām, veidojot abpusēji labprātīgus un izdevīgus sadarbības tīklus turpmākam sabiedrībai lietderīgam komandu darbam.

1. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA

PAŠVALDĪBA – NEVALSTISKAIS SEKTORS UN AKTĪVISTI

Nevalstisko organizāciju un neformālu interešu grupu aktīvisti nereti mēdz pārņemt varu, ka ar viņiem negrib strādāt un sadarboties, lai veicinātu kopēju sabiedrības labumu pašvaldībai. Tas notiek tāpēc, ka pašvaldības parasti ieinteresētas sadarboties ar uzticamiem partneriem, kas visbiežāk ir lielākās NVO pašvaldībā, kam ir pietiekamas kompetences noteiktās jomās, kas realizē daudz projektu un ir aktīvas, kam ir liels sadarbības partneru tīkls un kas ir pierādījušas sava darba kvalitāti. Pašvaldībai nav jāsadarbojas ar katru individu, organizāciju vai biedrību, kas piesakās pašvaldībā, jo tādu, kuri vēlas saņemt telpas, naudu un citus atvieglojumus, ir ļoti daudz.¹⁶

Aktīvisti ir tie iedzīvotāji, kas NVO darba ietvaros raksta pētījumus, rīko seminārus un lekcijas, raksta publikācijas un publicitātes nodrošināšanai lieto sociālos medijus. Sadarbības pamatā jābūt abpusējai izdevībai, jo pašvaldībai NVO pakalpojumi bieži vien ir izdevīgāki, iedzīvotājiem tie nes interešu aizstāvību un līdzdalības kompetenču ieguldījumu lēmumu pieņemšanā, bet NVO vismaz daļēji spēj uzturēt savu darbību sabiedrības labā. To pašu var attiecināt uz indivīdiem, kas ir pierādījuši savas zināšanas, ir sabiedrībā un darbā tirgū pieprasīti, sabiedriski aktīvi un vērsti uz brīvprātīgu sadarbību ar pašvaldību kāda projekta vai jautājuma ietvaros.

Sadarbība, izņemot brīvprātīgo darba formu, faktiski nozīmē to, ka par kādu uzdevumu deleģēšanu, daļību konsultatīvās padomēs vai pētījumu nodošanu pienākas finanšu vai kāda cita veida atalgojums, pēc kura bieži vien tiecas biedrības un nodibinājumi. Tāpat, neliels finanšu vai cita veida pašvaldības resursu atbalsts tiek novirzīts nevalstisko organizāciju atbalstam līdzdalības procesu nodrošināšanai pašvaldību līmenī. Viena no iespējām, kā atbalstīt NVO darbību, ir regulāra projektu konkursu izsludināšana, kur NVO, kādas pašvaldībai prioritāras jomas ietvaros raksta projektu pieteikumus finanšu līdzekļu apgūšanai. Šie projekti nereti ir vērsti arī sabiedriskās līdzdalības veicināšanu pašvaldībās, piemēram, iepazīstinot sabiedrību ar pašvaldības atbildību, pienākumiem, prioritārajiem darbības virzieniem utt., tāpēc NVO darbam ir īpaša nozīme pašvaldībā realizēto projektu ietvaros. Realizējot līdzdalību tiešo pašvaldības darbinieku pienākumu izpildē, pašvaldības iestādes bieži sadarbojas ar nevalstiskām organizācijām deputātu un

¹⁶ Pašvaldības deputāta rokasgrāmata „Logs”, LPS izdevums, Nr.6 (264), Rīga, 2017, 105.lpp.

ieredņu izglītošanas un apmācību darbā. Nereti Latvijas pašvaldībās tiek apmācīti arī neatkarīgie iedzīvotāji un NVO pārstāvji, jo pirmkārt, pašvaldību darbā ieinteresētām organizācijām ir zināmas kompetences politikas, jurisprudences, ekonomikas un šaurāku jomu pārzināšanas jautājumos, otrkārt, sadarbība konkrētu formālu vai neformālu izglītojošu projektu (piemēram, pretkorupcijas pasākumu vai drošību e-vidē) realizēšanā var ietaupīt finanšu resursus.

Pašvaldībai draudzīga uzņēmuma tēla radīšanai un pašvaldības lēmumu ietekmēšanai privātais sektors labprāt sadarbojas ar NVO sektoru, strādājot gan padomju un komisiju darbā, gan neformālos pasākumos, tādā veidā nodrošinot sabiedrības līdzdalību, kā arī veicinot ekonomisko attīstību novadā.

Bieži vien sabiedriski svarīgu funkciju izpilde pašvaldības projektos un iniciatīvās nav izdevīgas biznesa struktūrām (piemēram, sociāla rakstura problēmu risināšana), jo nenes pietiekamu peļņu. Šādos gadījumos NVO iesaiste pašvaldību darbā ir finansiāli izdevīgāka, efektīvāka un objektīvāka (kā arī caurskatāmāka un ticamāka). Daļēji tas notiek arī tādēļ, ka NVO izmanto tādus resursus, kas parasti nav pieejami ne publiskajam, ne privātajam sektoram, piemēram, brīvprātīgo darbs, fondu subsīdijas vai ziedojumi. Aizvien biežāk NVO tiek piesaistīti pašvaldības darbam kā eksperti un sabiedriskās dzīves komentētāji plašsaziņas līdzekļos, dažādās sabiedrības pārvaldes un lēmējvaras institūciju padomēs un darba grupās. Visefektīvākais veids, kā NVO var līdzdarboties pašvaldības darbā, ir dalība konsultatīvajās padomēs, kas lielākoties sastāv no uzņēmējiem un NVO. Rīkojot papildus apspriedes, seminārus un citus pasākumus, padomes locekļi var iesaistīt vēl vairāk sabiedrības pārstāvjus no dažādām darbības jomām, kā tas notiek, piemēram, Jūrmalas Sabiedriskajā padomē.

No politiskā viedokļa raugoties, nevalstiskais sektors kalpo kā medijs starp publisko varu un iedzīvotājiem, piedāvājot alternatīvus risinājumus, nodrošinot iedzīvotājus ar neatkarīgu profesionāļu viedokļiem un iespēju izvērtēt kritiski pašvaldību darbu. Starpnieka funkcijas NVO pilda gan pašvaldības, gan arī valsts līmenī – likumdošanas, stratēģisko reformu, sociālo inovāciju, pieredzes nodošanas un citos jautājumos. Ar nevalstisko organizāciju skaitu, aktivitāti, tajās iesaistīto indivīdu daudzumu un kvalitatīviem NVO darba rezultātiem gan valsts, gan pašvaldību līmenī pieņemts raksturot pilsoniskās sabiedrības attīstības līmeni.

Kāpēc kādā no pašvaldībām NVO darbība ir aktīva, bet citā – nē, var būt vairāki iemesli. Pastāv zināma korelācija starp pašvaldības iedzīvotāju labklājības līmeni un nevalstisko organizāciju skaitu – jo lielāks ir vidēju ieņēmumu līmenis pašvaldībā, jo lielāks skaits biedrību un nodibinājumu pastāv pašvaldībā. Vislielākais NVO skaits ir lielākajās Latvijas pilsētās, īpaši uzsverot pārsvaru Rīgas reģionā – ap 60% no visām NVO.¹⁷ Tāpat jāņem vērā izglītības kritērijs, jo NVO visvairāk iesaistās cilvēki ar augstāko izglītību¹⁸, bet tas nav noteicošais faktors NVO aktivitātes mērīšanā. Jebkurā gadījumā nevalstisko organizāciju darbā visvairāk iesaistās tie, kam ir stabili ienākumi un zināšanas kādā noteiktā sfērā, ko brīvprātīgā darbā vai iniciatīvā veltīt sabiedrības labumam, tāpēc, paaugstinot izglītojošu pasākumu skaitu un kvalitāti pašvaldībās, var stiprināt NVO kapacitāti, uzlabojot iedzīvotāju interešu aizstāvību un ietekmi uz pašvaldību lēmumiem. Dažādās Latvijas pašvaldībās (piemēram, Jūrmalā, Tukumā) tas tiek sasniegts ar mācību kursu organizēšanu, pieredzes apmaiņas braucienu, izglītojošu semināru, starppilsētu/starptautisku konferenču un citu rīku palīdzību. Tāpat, lai aktīvāk veicinātu sabiedrības līdzdalību un zināšanas par iespējām iesaistīties pašvaldības procesos, vēlams ar to saistītās tēmas (piemēram, demokrātijas administrēšanas un ekonomikas pamatus) iekļaut arī neformālās izglītības saturā pašvaldību izglītības iestādēs vai ārpusšķolas pulciņos.

Iedarbīgas līdzdalības nodrošināšanai pašvaldības līmenī nepieciešami finanšu, laika un citi resursi. Šādi resursi nav pieejami visām NVO, tāpēc pašvaldības iestāžu kompetencē ir NVO atbalsts un atbildīgo personu sadarbība ar iedzīvotājiem un nevalstiskajām organizācijām.

¹⁷ *The review of the NGO sector in Latvia 2015*, 23.lpp.

¹⁸ *PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS INDEKSS 2016 – LATVIJA, 2017.*

2. PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

2.1. Pašvaldības vēlmes sabiedrības iesaistīšanā

2013. gadā Rīgā tika veikts „Pētījums par sabiedrības iesaistes mehānismiem attīstības plānošanā un uzraudzībā vietējā līmenī”, kas analizēja sabiedrības līdzdalību no pašvaldību darbinieku viedokļa, uzsverot to, kādas ir pašvaldības amatpersonu un ekspertu vajadzības iedzīvotāju iesaistes jomās. Būtiskākais, ko pašvaldību eksperti un amatpersonas sagaida no iedzīvotājiem, ir sabiedrības ekspertīzes sniegšana kvalitatīvu plānošanas dokumentu izstrādei. Tas ļauj precīzāk identificēt esošās problēmas un nākotnes attīstības izaicinājumus, formulēt vēlamās un nevēlamās rīcības, kā arī rast konkrētus risinājumus.

Aktīvu sabiedrības iesaisti un līdzdarbību ir nepieciešams nodrošināt dažāda veida sapulcēs, semināros, sabiedriskās apspriedēs un citos iesaistes pasākumos. Tas ļauj korigēt plānus jau dokumentu izstrādes un ieviešanas posmos, atvieglojot turpmāku soļu saskaņošanu ar iedzīvotājiem un veicinot līdzatbildības uzņemšanos. Ņemot vērā sabiedrības vēlmi iesaistīties plānošanā, pašvaldības darbinieki vēlas, lai sabiedrība uzņemas līdzatbildību pilsoniskās līdzdalības procesā. Līdzatbildības uzņemšanās samazina konfliktu starp pašvaldībām un to iedzīvotājiem, kā arī veicina konstruktīvu nākotnes sadarbību ilgtspējīgu stratēģiju un programmu ieviešanu. Lai tiktu nodrošināts ilgtspējības princips, svarīgi pašvaldību darbā līdzdalības realizēšanā pārstāvēt nevis individuālas intereses, bet gan sabiedrības grupu intereses. Tā sasniegšanā nepieciešams aktivizēt lielāku sabiedrības daļu un iesaistīt to nevalstisko organizāciju darbā pašvaldības līmenī, kas nodrošinātu plašāku interešu grupu pārstāvniecību un pieņemto lēmumu atbilstību iedzīvotāju vairākumam.

2. PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

To, cik lielā mērā pašvaldības iestādes vēlas un ir ieinteresētas sabiedrības līdzdalības veicināšanai sava darba efektivitātes un iedzīvotājiem draudzīgas pašvaldības tēla uzlabošanai, var pārbaudīt, izanalizējot tās darba praksi un komunikāciju ar iedzīvotājiem katrā no Latvijas pašvaldībām. Viens no kritērijiem, pēc kura viegli var izvērtēt pašvaldības mijiedarbību ar iedzīvotājiem, ir minimālās iesaistes prasību ievērošana - vai pašvaldību darbinieki sniedz pietiekoši daudz informācijas par savu darbu un lēmumu pieņemšanu mājaslapā, sociālajos tīklos u.c. Eksistē daudz normatīvo regulējumu, ko paredz LR likumdošana, pēc kuriem var noteikt, vai pašvaldības iestādes likuma izpratnē nepārkāpj kādu no likumiem iesaistes procesu nodrošināšanā. Avoti, kur atrodami saistošie noteikumi, ir apkopoti zemāk.

- Latvijas Republikas Satversme, 104. pants;
- likums “Par pašvaldībām”;
- Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likums;
- Administratīvā procesa likums, īpaši 53. pants (par sadarbību administratīvajā procesā), 54. pants (par informācijas sniegšanu), 6. nodaļa (par administratīvā procesa virzību iestādē) un 9. nodaļa (uzziņa par savām tiesībām);
- Teritorijas plānošanas likums;
- likums “Par iepirkumu valsts vai pašvaldību vajadzībām” – kā sniegt informāciju par iepirkuma procesu, īpaši 32. pants (paziņojums par lēmuma pieņemšanu), 33.1 pants (informācijas par iepirkuma līgumiem pieejamība) un 34. panta 4. daļa (par atklāta un slēgta konkursa noslēguma protokola pieejamību);
- Būvniecības likums;

- Informācijas atklātības likums;
- likums “Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās”;
- likums “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”, īpaši 7. pants par nublicējamo informāciju;
- likums “Par valsts noslēpumu”, īpaši 5. pants – kādai informācijai nekādi nedrīkst liegt pieeju (ziņas, kuras nevar būt valsts noslēpums);
- Fizisko personu datu aizsardzības likums;
- Darba likums – 93. pants, kāda informācija par darbinieku ir jāaizsargā (ziņas par darbinieku);
- MKnoteikumi “Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai”, īpaši par ierobežotas pieejamības informācijas sniegšanas kārtību.

Sabiedrības grupu pārstāvēšanai un interešu aizstāvēšanai svarīgs jautājums ir jauniešu iesaiste pašvaldības darbā. Tas ļauj iegūt svaigu redzējumu un inovatīvus risinājumus jauniešu politikas un citu jomu attīstīšanā, kā arī audzināt jauniešos aktīvu pilsonisku nostāju. Piemēram, studentu iesaiste ļauj pielietot augstskolās svaigi iegūtās zināšanas novada vai pilsētas attīstībai, jo var izmantot dažādiem pētniecības projektu konkursiem vai veidot sadarbības saiknes ar augstskolām.¹⁹ Tas ir veids, kā deleģēt informācijas akumulēšanas un analīzes funkcijas sabiedrībai, ietaupot pašvaldību resursus un piedāvājot pašvaldības darbiniekiem kvalitatīvu ekspertīzi. Pašvaldības izsludināti projektu konkursi, savukārt, ļautu iesaistīties arī citām sabiedrības grupām, attīstot savas idejas ne tikai plānošanas posmā, bet arī realizējot tās ar līdzfinansējuma palīdzību un apzinot savu lomu pašvaldības attīstībā.

¹⁹ Mūriņš S., Pētījums par sabiedrības iesaistes mehānismiem attīstības plānošanā un uzraudzībā vietējā līmenī, Rīga, 2013.

2.2. Pašvaldības iesaistes problēmas

Lai arī sabiedrības iesaistes mehānismi tiek īstenoti, un iesaistes iespēju paliek aizvien vairāk, vēl joprojām ne katrā pašvaldībā iedzīvotāji vēlas un var būt pietiekami aktīvi. Pašvaldības darbinieku resursi līdzdalības veicināšanai ir ierobežoti, bet iniciatīvai un vēlmei strādāt kopā ir jānāk arī no iedzīvotājiem un to pārstāvētām biedrībām un nodibinājumiem. Viena no lielākajām problēmām iesaistes nodrošināšanai ir iedzīvotāju neticība sabiedrības līdzdalības lietderīgumam. Bieži vien sabiedrība dažādu iemeslu dēļ nav ieinteresēta piedalīties attīstības stratēģiju un programmu izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā, tāpēc ka iedzīvotāju viedokļi un idejas netiek iekļauti plānošanas dokumentos vai arī to dalība nav iepriekš radījusi būtiskas izmaiņas. Šajā jomā būtiski ir apkopot un izplatīt ziņas par veiksmīgas sadarbības piemēriem pašvaldībās Latvijā un ārzemēs, kad, pateicoties iedzīvotāju iesaistei, tika panākts sabiedrībai lietderīgs problēmrisinājums. Šādi labās prakses piemēri rada būtisku iespaidu uz indivīdiem, kas ir pārliecināti varas korumpētībā un savu interešu „bīdīšanā”, savukārt informēšana par aktīvu trešā sektora (NVO) darbību vietvaras lēmumu pieņemšanā, ieviešanā un uzraudzībā var veicināt lielāku uzticību sabiedrības spēkam mainīt pašvaldību darbības kvalitāti.

Attieksmes maiņai no sabiedrības puses būtiska ir lietderīga, kodolīga informācijas sagāde iedzīvotājiem ar atbilstošu informatīvo kanālu un valodas palīdzību. Komunikācijas atraktivitāte bieži vien ir noteicošais aspekts tam, vai cilvēks vēlēšies iesaistīties problēmā un pārdomāt notiekošo. Pašvaldību atbildīgo amatpersonu un nevalstisko organizāciju komunikācija ar iedzīvotājiem var izpausties dažādi – tā var būt gan sociālo mediju aktīva lietošana jauniešu iesaistei, gan atjautīgu un uzmanību piesaistošu akciju rīkošanas, gan regulāru sapulču, semināru un citu pasākumu rīkošana neformālā vidē, piesaistot saturam ar savu formu, gan cita veida saiknes veidošana ar sabiedrību.

No otras puses, ne vienmēr pašvaldības spēj nodrošināt pietiekami daudz resursu līdzdalības aktivizēšanai. Jautājums bieži vien nav par laiku vai finanšu nodrošinājumu, bet gan pašvaldības speciālistu (sabiedrisko attiecību speciālistu, ekspertu utt.) trūkumu vai to kompetenču un motivācijas neatbilstību līdzdalības vajadzībām. Iniciatīvai jānāk ne tikai no lēmumu pieņēmējiem vai sabiedrības, bet arī no ekspertu un līdzdalību nodrošinātāju puses (pašvaldības), jo tieši viņi ir atbildīgi par organizatorisko funkciju izpildi sabiedrības iesaistes procesā.

Bieži vien līdzdalību nodrošinošās amatpersonas pašvaldībās pievēršas iedzīvotāju iesaistes jautājumam ļoti formāli, lai nodrošinātu likumā noteiktās iedzīvotāju tiesības. Tāpēc līdzdalība izpaužas kā formāla normatīvo aktu izpilde, bez plašākiem iedzīvotāju iesaistes mēģinājumiem.

Skatāmo jautājumu būtība un forma ir ļoti dažāda, tāpēc līdzdalības rīku izmantošanai ir jābūt attiecīgi pielāgotai. Pašu pašvaldības darbinieku un amatpersonu motivācija uzklaut sabiedrības pārstāvju viedokļus arī bieži nav pietiekama, jo joprojām pastāv viedoklis, ka „pašvaldības speciālisti zina labāk, kā problēmas risināt”. Tādēļ lietderīgi ir padomāt par sabiedrisko attiecību speciālistu kompetenču paaugstināšanu – iesaistīšanu formālās un neformālās apmācībās, mūsdienīgu komunikācijas rīku

izveidi vai pielāgošanu pašvaldību darbam, digitālās līdzdalības iespēju izmantošanu, saziņas kvalitātes kontroles nodrošināšanu u.c. Tas palīdzētu arī iedzīvotājiem justies brīvākiem komunikācijā ar pašvaldību un iesaistīties tās darbā aktīvāk, jūtot pretimnākšanu un atsaucību.

Nepietiekama sabiedrības līdzdalība, savukārt, var novest pie tā, ka lēmumu pieņemšanas procesā dominēs privātās intereses un šaurs pašvaldības speciālistu skatījums uz kādu no jomām. Tādas situācijas novēršanai pašvaldībām ir jādomā par regulāras ārējo ekspertu piesaistes pašvaldības lēmumu pieņemšanā, jo tas nodrošinātu sabiedrības līdzdalību. Jāatzīmē, ka iedzīvotāji ne vienmēr spēj piedāvāt konstruktīvus risinājumus zināšanu vai kompetenču trūkuma dēļ, tāpēc ārējo ekspertu iesaiste sniedz lielu ieguldījumu līdzdalības procesā, un pašvaldības jautājumu risināšanas gaita iegūst kvalitatīvu sabiedrības ekspertīzi. Piemēram, konsultatīvās padomes organizēšana pašvaldībā dod iespēju vienkopus iesaistīt dažādu sabiedrības grupu un apkaimju pārstāvjus, kā arī dažādu jomu speciālistus pašvaldībai svarīgu jautājumu izskatīšanai un risināšanai. Šādas līdzdalības nodrošināšana mazina gan sabiedrības aizspriedumus un neticību līdzdalības lietderīgumam, gan privāto interešu dominanci pār sabiedrības interesēm.

2.3. Pilsoniskās līdzdalības veidi un rīki

Balstoties uz iepriekš norādītajām barjerām sabiedrības līdzdalības nodrošināšanā, nepieciešams identificēt mehānismus un rīkus līdzdalības veicināšanai pašvaldībās, kas satuvinātu lēmumu pieņēmējus, dažādu jomu speciālistus, pašvaldību iedzīvotājus, NVO un uzņēmējus. Atsevišķas pašvaldības amatpersonas atbalsts organizācijām, kuras nodarbotos ar ciešākas saites veidošanu starp pilsoņiem un lēmējvaru, ir nepieciešams priekšnoteikums, lai līdzdalības aktivitātē pilsoņi saskata iespējas reāli sadarboties ar pašvaldību.

No pašvaldības puses ir jānodrošina pilnvērtīgs darbs iedzīvotāju iesaistes veicināšanai, tāpēc iedzīvotāju ieguldījumu (idejas, priekšlikumus) ir jāpārvalda, jāanalizē, jāizskata un efektīvākie no tiem jārealizē. Šāda nepieciešamība ir augstākas līdzdalības katalizators un pieprasa pašvaldības amatpersonu/as ar specifiskām darba funkcijām:

- pilsoniskās līdzdalības iespēju nodrošināšana interesentiem (problēmu identificēšana, informēšana par iespējamajiem lēmumiem, sēžu un procedūru laika un vietas un dalības iespēju komunicēšana),
- savlaicīga lēmuma ietekmējošu sabiedrības grupu apzināšana un informēšana,
- konsultēšanās ar iedzīvotājiem un komunikācijas rezultātu nodošana kompetentām iestādēm/amatpersonām,
- semināru un diskusiju izveide sabiedrībai par izskatāmiem jautājumiem (būtība, iespējamie risinājumi, sekas),
- saites veidošana starp lēmumprojektā iesaistītām pusēm,
- līdzīgi domājošu iedzīvotāju un to grupu saites veidošana sekmīgam darbam ar pašvaldību,
- visu aktivitāšu reģistrēšana un glabāšana (īpaši noder gadījumos, kad tiek pārņemta informācijas izstrūkums un līdzdalības kavēšanas mēģinājums),
- projekta attīstības pielāgošana līdzdalības vajadzībām (laiks, vieta, metodes, rīki).

2. PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

Šīs ir funkcijas, kas nodrošina formālu sabiedrības līdzdalības veicināšanu pašvaldībā ar iedzīvotāju iesaisti forumos, diskusijās, publiskās apspriedēs, konsultēšanā, konsultatīvo padomju darbā un domes atklātās sēdēs, tomēr kvalitatīvas pašvaldības un iedzīvotāju sadarbības gadījumā tiek lietoti arī neformāli rīki, kas pielāgo pašvaldību darbu iedzīvotāju vajadzībām un iesaista viņus dažāda veida informatīvajos semināros, „ideju darbnīcās”, NVO darbā, informē par pašvaldības darbu ar digitālu rīku palīdzību, arī ievāc informāciju no iedzīvotājiem – kas var tikt darīts labāk un kā?

2.3.1. Līdzdalības metodoloģijas attīstības dokumentu izstrāde

Kvalitatīvu pašvaldības realizētu projektu pamatā ir precīza un saskaņota plānošana, kas ir komandas darbs gan no iedzīvotāju, gan pašvaldības puses. Līdzdalības nodrošināšanai dokumentu izstrādē ir piemērota ārštata ekspertu, nevalstisko organizāciju un profesionāļu iesaiste pašvaldības nākotnes vīzijas noteikšanai, attīstības scenāriju izstrādei, stratēģijas izveidei, vajadzību un pieejamo resursu plānošanai. Piemērotas metodoloģijas pielietošana attīstības dokumentu veidošanā ir atslēga efektīvas sabiedrības līdzdalības veidošanā, tāpēc netērējot lieki resursus „jauna riteņa izgudrošanai”, pašvaldības var smelties idejas darba organizēšanai no jau pārbaudītiem labas prakses piemēriem.

Beļģijas pilsētā Seraingā (*Seraing*) jau vairākus gadus tiek izmantota Destrī institūta (*The Destree Institute*) izstrādātā metodoloģija, kas paredz iedzīvotāju iesaisti attīstības dokumentu plānošanā, pielietojot **nākotnes kopredzējuma** izveidi četros posmos:

1. posms → iedzīvotāju semināri, kuros, izmantojot SVID modeli, vairākās pakāpeniski organizētās tikšanās tiek identificēti galvenie pašvaldības (pilsētas, novada) izaicinājumi,
2. posms → ekspertu novērtējums, kura gaitā speciālisti atlasa būtiskākos izaicinājumus, kuriem būtu jāpievēršas dotajā plānošanas periodā, paturot prātā nepieciešamību pēc ilgtspējīgiem risinājumiem,
3. posms → iedzīvotāju nākotnes redzējuma/u izstrāde, kas balstās uz 2.posma ekspertu izvērtētajiem teritoriālās attīstības izaicinājumiem,
4. posms → ekspertu darbs pie nākotnes redzējuma, kura ietvaros tiek apkopots un pilnveidots nākotnes attīstības redzējums.

Pamatojoties uz identificētajām problēmām, turpmākie attīstības plānu izveides soļi ir saistīti ar situāciju modelēšanu izaicinājumu pārvarēšanai. To sauc par scenāriju kopveidošanu, kurā iedzīvotāji ar pašvaldību darbiniekiem rada un izvēlas nākotnes attīstības virzienus un rīcības plānu to īstenošanai. Tas iekļauj sevī scenāriju, attīstības projektu un to budžetu aprakstus²⁰, kas rezultējās īstermiņa vai ilgtermiņa izvēlēs. Latvijā šādu metodi izmanto Jaunpils novada pašvaldība, rīkojot iedzīvotāju forumus un izzinot svarīgākās prioritātes, iespējamos risinājumu un veidojot darba grupas.²¹

Atkarībā no pašvaldībai pieejamiem resursiem, scenāriju kopveidošana var izskatīties ļoti dažādi, sākot jau ar iesaistīto iedzīvotāju un pasākumu skaitu līdz pat informatīvās bāzes, iesaistīto ekspertu un citu organizatorisko jautājumu risināšanas efektivitātes līdzdalības procesa nodrošināšanai. Sekojot Jelgavas pašvaldības piemēram, tas var tikt organizēts arī viena pasākuma ietvaros, kurā vispirms prezentē vairākus kādas teritoriālās vienības attīstības scenārijus, tam seko iedzīvotāju izteikumi un argumentācijas par labu (vai pret) kādam no scenārijiem un visbeidzot balsojums, kurā, balstoties uz viedokļu daudzveidību, pieņem kādu no darbības scenārijiem. Nākamajā posmā dotajam scenārijam kopīgi var ģenerēt jaunas idejas attīstības projektiem, atlasīt labākos un kopīgi veidot investīciju plānu.

²⁰ Mūriņš S., *Pētījums par sabiedrības iesaistes mehānismiem attīstības plānošanā un uzraudzībā vietējā līmenī, Rīga, 2013.*

²¹ ACT Consultants. (2011). *Good policies and practices to tackle urban challenges.*

Līdzdalības metodoloģijas pielietošanas gaitā kopīgi var tikt radīts pirmais stratēģijas uzmetums (pirmā redakcija), ko īsā laikā, efektīvi līdzdarbojoties, pašvaldības darbinieki veido kopā ar iedzīvotājiem. Tas ir tikai pamats turpmākai plāna attīstībai, bet tā vērtību veido tieši svarīgākie izaicinājumi, vīzijas, mērķi, prioritātes un stratēģiskie virzieni, kuros pašvaldībai būtu turpmāk jādarbojas. Vairāku Latvijas pašvaldību pieredze rāda, ka šādu uzmetumu kopīgiem spēkiem var izveidot vairāku dienu laikā, Balvos – pat 24 stundu laikā.²²

Viena no metodēm, ko iespējams izmantot attīstības plānošanā, ir vajadzību kartēšana, kurā iedzīvotāju mērķgrupas identificē tās vajadzības, kuras nepieciešams apmierināt, un iezīmē tās plānošanas reģiona kartē, vizualizējot vajadzību izplatību, problēmas noteikto apkaimju pārvaldīšanā un arī piedāvājot risinājumus. Šādu metodoloģiju var izmantot gan semināros un darbnīcās, kas vērstas uz sabiedriskās līdzdalības veicināšanu, gan veidojot e-līdzdalības rīkus, ko pašvaldību iedzīvotāji var izmantot arī turpmāk, iesaistoties pašvaldības iestāžu darbā.

Ārkārtīgi svarīgs aspekts attīstības plāna veidošanās ir budžeta izveide, bez kura izstrādāto priekšlikumu realizācija nemaz nenotiktu. Kopīgai budžeta veidošanai var ieplānot praktiskus seminārus (darbnīcas), kuros notiek uz pašvaldības attīstības plānu attiecināmu ideju ģenerēšana un investīciju projektu veidošana, ņemot vērā reālus budžeta ierobežojumus. Projektu un ideju tēmas var noteikt iepriekš, lai dalībnieku vidū būtu atbilstošās jomās kompetenti iedzīvotāji. Latvijā šāda metode tiek pielietota visai reti, uzticot šo jomu ekspertiem, tomēr ārzemēs, piemēram, Vācijā, tā ir diezgan izplatīta prakse.

2.3.2. Tiešās iesaistes veidi

Dažādu veidu informatīvās tikšanās parasti ir pašvaldības iestāžu vai NVO rīkoti pasākumi, kuros dalībnieki klātienē tiek aicināti apspriest kādu iedzīvotājiem svarīgu lēmumu, projektu, tā attīstības virzienus un perspektīvas. Iedzīvotājiem un nevalstisko organizāciju (kā arī privātā un publiskā sektora pārstāvjiem, ja tādi arī piedalās) tiek prezentēta kāda situācija, kas prasa lēmuma pieņemšanu, tiek piedāvāti iespējamie risināšanas ceļi un ar tiem saistītās izmaksas, labumi un riski. Salīdzinošā analīze sniedz pārlicību, ka pašvaldības darbā tika pienācīgi analizēti visi iespējamie varianti un potenciālais lēmums tiks balstīts uz SVID analīzē iegūtiem secinājumiem. Šādas tikšanās raksturo konkrēts laiks, vieta, iedzīvotāju mērķa grupa, pašvaldības iestāžu pārstāvji un/vai darbā tieši iesaistītie uzņēmumi, NVO u.c., kas atbild (vai atbildēs) par projekta realizācijas gaitu.

²² Mūriņš S., *Pētījums par sabiedrības iesaistes mehānismiem attīstības plānošanā un uzraudzībā vietējā līmenī, Rīga, 2013.*

JAUNUMI ▾ PILSĒTA ▾ PAŠVALDĪBA ▾ IESTĀDES ▾ UZŅĒMĒJCI

SAKUMS ▸ PILSĒTA ▸ SABIEDRĪBA

Līdzdalība

Sabiedrības līdzdalība

Šajā sadaļā tiek izvietota informācija par sabiedrības iespējām līdzdarboties pilsētai nozīmīgu jautājumu risināšanā un dokumentu izstrādē, par plānotajiem sabiedriskās apspriešanas pasākumiem un fokusa grupu diskusijām.

- **Detālplānojuma nekustamajiem īpašumiem Neretas ielā 1, Rubeņu ceļā 2 un Neretas ielā 11, Jelgavā, 1.redakcijas publiskā apspriešana**

Jelgavas pilsētas domes administrācija informē, ka 2017.gada 3.oktobrī ir pieņemts lēmums Nr.2-26.3/8220 nodot publiskajai apspriešanai un atzinumu saņemšanai detālplānojuma projektu nekustamajiem īpašumiem Neretas ielā 1, Rubeņu ceļā 2 un Neretas ielā 11, Jelgavā.

Publiskās apspriešanas termiņš noteikts no 13.10.2017.-10.11.2017.

Publiskās apspriešanas sanāksme notiks **30.10.2017. plkst.17.00** Jelgavas pilsētas domes konferenču zālē, Lielajā ielā 11, un **sanāksme par publiskās apspriešanas laikā saņemtajiem priekšlikumiem un institūciju atzinumiem** notiks **13.11.2017. plkst.17.00** Jelgavas pilsētas domes konferenču zālē, Lielajā ielā 11. Ar detālplānojuma materiāliem var iepazīties Jelgavas pilsētas pašvaldības

Iedzīvotāju un lēmējvaras tikšanās par noteiktiem jautājumiem efektīvi ir rīkot klātienē, tomēr tās var tikt papildinātas ar citām metodēm, piemēram, telefonintervijām, papīra vai tiešsaistes anketēšanu, mājaslapu, sociālo mediju vai e-iesaistes veidā. Jāpastāv līdzsvaram starp digitālo mediju un e-rīku iesaisti un klātienes risinājumiem. Visefektīvākais veids ir savienot gan klātienes, gan neklātienes iesaistes līdzekļus. No vienas puses, šādu semināru, forumu un diskusiju kapacitāte neļauj ietvert visu ieinteresēto pušu viedokļus izklāstus, bet no otras puses, vērtīgi ir paturēt prātā, ka pašvaldībai svarīgs lēmums netiek pieņemts vienpersoniski, koalīcijā vai pretrunā ar sabiedrības interesēm.

KONSULTATĪVĀS PADOMES

Konsultatīvā padome ir padomdevēju institūcija, kuras mērķis ir veicināt iedzīvotāju līdzdalību kādā no pašvaldībai svarīgām jomām un aktuāliem jautājumiem. Konsultatīvās padomes jānošķir no domes pastāvīgajām komitejām, kurām darbs notiek slēgtās sēdēs, dažreiz iesaistot speciālistus padomnieku lomai. Komitejās darbojas domes deputāti, kas sagatavo lēmumprojektus un jautājumu apspriešanu domes sēdēs. Konsultatīvās padomes, savukārt, veido balstoties uz vajadzību iesaistīt iedzīvotājus, ekspertus un interešu grupu pārstāvjus, lai padziļināti analizētu kādas jomas darbību un radušās problēmas, sniegtu priekšlikumus lēmumu pieņemšanas procesā, kā arī sekmētu tiesību aktu pilnveidošanu dotajā jomā. Uzņēmēju konsultatīvās padomes nodarbojas ar uzņēmēju interešu aizstāvību un konsultācijām, Kultūras konsultatīvā padome nodrošina sadarbību starp iedzīvotājiem, pašvaldību, NVO, kultūras iestādēm u.c. iesaistītām pusēm kultūras jomā, Izglītības konsultatīvā padome atbilstoši strādā ar izglītības jautājumiem utt. Padomes tiek dibinātas, balstoties uz iedzīvotāju vēlmēm un vajadzībām.

Svarīgi ir atcerēties: ja šādas sapulces tiek rīkotas, jāpastāv risinājumu dažādībai un jāizvairās no principa “vai nu pieņemam šo, vai neko”, savādāk sabiedrība to uztvers tikai kā formalitāti, jo lēmums jau ir pieņemts, nevis tiek piedāvāta pilsoniskās iesaistes iespēja. Kopīgs lēmums ir kopīga izvēle starp vairākām iespējām. No organizatoriskā viedokļa sabiedriskiem forumiem un diskusijām jānorisinās regulāri (vismaz reizi ceturksnī), papildinot pilsoniskās līdzdalības procesu ar mazāku, šaurāku jautājumu spektra semināriem, tikšanās, fokusa grupām, meistarklasēm, prezentācijām un cita veida sanāksmēm, kurām ir iepļānots vismaz tikšanās biežums. Pašvaldībās par to atbildīgas ir līdzdalību nodrošinošas amatpersonas, kas informē sabiedrību un nodrošina gan pašvaldības, gan nevalstisko organizāciju pārstāvju klātbūtni. Kuras organizācijas tiek iekļautas diskusijā vai forumā ir daļēji arī nevalstisko organizāciju kompetencē, jo tas, cik lielā mērā nevalstiskās organizācijas sadarbojas savā starpā, cieši saistīts ar to veiksmīgu līdzdalību arī pašvaldību un valsts līmenī.

DALĪBA ATKLĀTĀS DOMES SĒDĒS

Ar likumu ir noteikts, ka Latvijas pašvaldībās domes sēdes ir atklātas, kas nozīmē to, ka jebkurš interesents var nākt un klausīties. Daudzās pašvaldībās domes sēdes tiek arī filmētas, veidojot atskaiti pilsoņiem TV raidījumu ietvaros vai iekļaujot to ierakstus savās mājaslapās, lai katrs, kurš nevar apmeklēt sēdi klātienē, varētu iepazīties ar domes pieņemtajiem lēmumiem. Interesenti domes sēdēs var arī izteikties, tomēr to var darīt tikai tad, ja vārdu ir devis sēdes vadītājs. Nereti šiem izteikumiem un priekšlikumiem ir maza nozīme, jo darbs pie lēmumprojektiem notiek pastāvīgajās komitejās pirms deputātu sanāksmes galēja lēmuma pieņemšanai. Pareizas līdzdalības pamatā tomēr ir savlaicīgs kopējs darbs pie lēmumprojektu izstrādes, kurā līdzdarbojas arī konsultatīvo padomju dalībnieki.

FOKUSA GRUPAS

Fokusa grupa ir samērā mazas (8-12) cilvēku grupas, kur dalībnieki tiek aicināti izteikt savus viedokļus par konkrētiem jautājumiem, kurus uzdod fokusa grupas vadītājs, veidojot diskusiju par kādu tēmu. Fokusa grupas ir pētījuma metode, kas dod iespēju novērot cilvēku reakcijas uz dažāda veida stimuliem, pašvaldības gadījumā, piemēram, problēmsituāciju risināšanas iespējām. Fokusa grupas visbiežāk izmanto agrīnā projekta vai idejas izskatīšanas stadijās – pirms publiskās apspriedes, lai pārbaudītu iespējamās reakcijas uz projektu vai ideju. Respondenti, kurus uzaicina uz šādu fokusa grupu, tiek aicināti sniegt atbildes uz specifiskiem jautājumiem saistībā ar projektu vai ideju. Tas palīdz noteikt, kā grupas (kas vislabākajā gadījumā sastāv no dažādu sfēru un grupu pārstāvjiem) dalībnieki uztver situāciju, pašvaldības lomā tajā, valodu, ilustrācijas un citus materiālus, kas tiek lietoti informatīviem nolūkiem. Svarīgi ir, lai sabiedrība saprot, par ko ir runa, jo savādāk sarežģītu terminu vai nesaprotamu shēmu gadījumā iedzīvotāji turpmākās projekta vai idejas attīstības stadijās var nonākt pretrunā ar pašvaldības darbiniekiem un piedāvāto risinājumu. Fokusa grupu diskusijas palīdz paredzēt iedzīvotāju un NVO viedokļus. Fokusa grupas var būt dažāda veida – gan tādas, kurās piedalās arī paši pašvaldības iestāžu darbinieki un var iespaidot respondentu sniegtās atbildes, vai arī tādas, kurās pašvaldības pārstāvji nepiedalās un risks iespaidot viedokļus ir minimāls.

AKCIJAS (PĀRSTĀVNICĪBAS, PROTESTI U.C. VEIDI)

Aktīvas nepakļaušanās un pretošanās akcijas ir viens no līdzdalības veidiem, kas Baltijas valstīs nav tik bieži pielietots pretestības izrādīšanai, tomēr ik pa laikam, sabiedrībā pretrunīgu jautājumu gadījumos metode tiek pielietota, lai protestētu pret lēmējvaru un izpildvaru. Latvijā visbiežāk protesti notiek pie Saeimas vai ministrijām, bet gadās, ka arī pašvaldību darbs tiek negatīvi novērtēts. Tādos gadījumos politiskās (opozīciju) partijas, nevalstisko organizāciju vai dažādu arodbiedrību pārstāvji pulcē cilvēkus – visbiežāk jauniešus, jaunatnes organizāciju pārstāvjus klātienē pie domes, lai skaļiem lozungiem pievērstu sev uzmanību un izteiktu savu neuzticību vietējai varai. Šāda veida līdzdalība nāk „no apakšas” - pašvaldības iestādes nav ieinteresētas šādu akciju norisē. Tomēr arī šādas aktivitātes ir līdzdalības veids. Tas ir viens no galējiem un radikālākiem veidiem, kad sabiedrībā valda pārliecība, ka tās viedoklis tiek ignorēts un netiek nodrošinātas līdzdalības iespējas.

2.4. Digitālā līdzdalība un iesaiste

2.4.1. E-pārvaldība, e-līdzdalība un saistītie jēdzieni

Analizējot sabiedrības līdzdalības rīkus mūsdienu tehnoloģiski aprīkotā sabiedrībā, nevar aizmirst par e-līdzdalības jēdzienu, kas ir ienācis arī Latvijas politiskās pārvaldes sfērā. E-līdzdalība ir indivīdu, sabiedrības grupu un organizāciju iesaiste lēmumu pieņemšanas procesā pārvaldes sfērā, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) sniegtās iespējas.²³ E-līdzdalību ir jānodala no e-pārvaldības. Ja e-līdzdalība ir veids, kā iedzīvotāji aktīvāk iesaistās vietējās kopienas vai sabiedrības dzīvē, ietekmējot lēmumu pieņemšanas procesu un rezultātus ar elektronisku rīku palīdzību, tad e-pārvaldība koncentrējas uz valsts un pašvaldību iestāžu sniegto pakalpojumu efektivitātes uzlabošanu, pārnesot iedzīvotāju apkalpošanu uz digitālu vidi. E-pārvaldība būtiski atšķiras arī ar to, ka tās ieviešana drīzāk ir varas kompetencēs, bet e-līdzdalība ir iedzīvotāju pilsoniskās aktivitātes pamatā. Gan e-pārvaldība, gan e-līdzdalība palīdz ietaupīt laiku gan pašvaldību iestāžu darbiniekiem, gan iedzīvotājiem, tās nodrošina dažādu informācijas sistēmu un datu integrēšanu vienā vairākām iestādēm pieejamā sistēmā, lielāku personas datu drošību, caurskatāmu publiskā sektora darbu un nevajadzīgu birokrātisku procesu un līdzīgu barjeru mazināšanu. Abi jēdzieni var tikt pielietoti gan attiecībā uz valsts, gan uz pašvaldības pārvaldi. Lai gan šīs iezīmes var attiecināt uz abiem, e-pārvaldībai un e-līdzdalībai ir atšķirīgi mērķi.

E-līdzdalības pašvaldību pārvaldes sistēmā ienāk ar:

- informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību,
- e-pārvaldības ieviešanu,
- iedzīvotāju zināšanu un kompetenču attīstību digitālo tehnoloģiju un pilsoniskās līdzdalības jomās,
- decentralizācijas procesiem, padarot katru pārvaldītu teritoriālu vienību iedzīvotājiem maksimāli pielāgotu, jo e-līdzdalība balstās uz elektroniski pārvaldītām iedzīvotāju vēlmēm un aktīvu darbību pašvaldības lēmumu pieņemšanā,
- privātā un nevalstiskā sektora atbalstu tiem, kas vēlas iesaistīties pārvaldes procesos arī ārpus formālām līdzdalības formām (konsultatīvām padomēm, forumiem, apspriedēm u.c.),
- iedzīvotāju gatavību iesniegt un atbalstīt citu idejas un iniciatīvas, ko visvienkāršāk ir realizēt interneta vidē,
- pētiņu, priekšlikumu un sūdzību ērtākas iesniegšanas un izvērtēšanas procedūru idejām u.tml.

E-līdzdalība, kas savā būtībā ir diezgan jauns jēdziens, pateicoties elektronisko iespēju ietekmei uz formālu līdzdalību, valodniecībā ievieš arī virkni citu jēdzienu, kas uzsver digitalizētas sabiedrības un pašvaldības iestāžu funkcijas plānošanas un ieviešanas procesos:

E-pilnvarošana

→ Iedzīvotāju aktīvas iesaistes un ideju, kas nāk „no apakšas”, veicināšana politisko procesu ietekmēšanai, atzīstot nepieciešamību pēc pilsoniskās līdzdalības politisko lēmumu pieņemšanā.

E-iesaistīšana

→ Plašākas sabiedrības konsultēšana, ko realizē varas iestādes, lai sekmētu sabiedrības ieguldījumu un atbalstu politisku jautājumu apspriešanā.

²³ Albrecht S., *eParticipation – Electronic Participation of Citizens and the Business Community in eGovernment*, Bremen, 2008, 13.lpp.

2. PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

E-iespējošana

→ Iespēju nodrošināšana ikvienam indivīdam piekļūt internetam un saņemt nepieciešamu un saprotamu informāciju.²⁴

E-informēšana

→ Vienvirziena komunikācija, kas nodrošina iedzīvotājus ar nepieciešamām zināšanām par politiskajiem procesiem un tiešsaistes iespējām iesaistīties tajos.

E-konsultēšana

→ Ierobežotas divvirzienu komunikācijas veids, kura mērķis ir akumulēt iedzīvotāju atsauksmes un priekšlikumus.

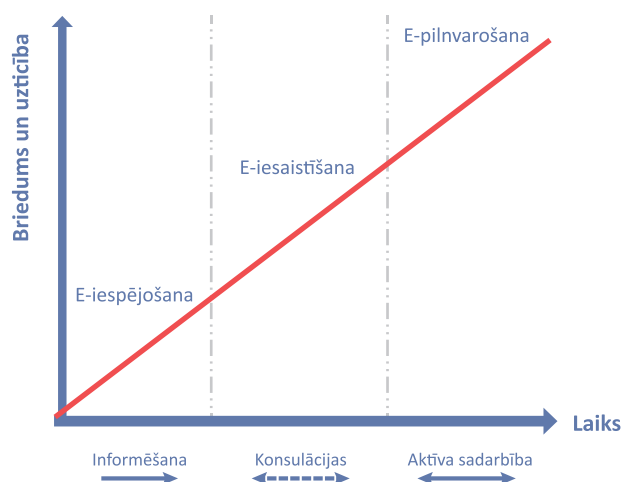
E-sadarbība

→ Divvirzienu komunikācija starp pilsoņiem un varas iestādēm, kas sadarbības ceļā paver iespēju sabiedrībai aktīvai ideju izstrādei un vēlamu risinājumu meklēšanai.²⁵

Šo jēdzienu būtību sistemātiskā veidā izskaidro e-līdzdalības pētniece A. Makintoša (A. Macintosh), kas apraksta e-līdzdalību kā triju pakāpju iedzīvotāju iesaistes attīstību no informēšanas (e-iespējošanas) līdz pat aktīvai sadarbībai ar varas iestādēm (e-pilnvarošanai). Izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sniegtās iespējas, e-iespējošanas posmā sabiedrība tiek tikai informēta par notiekošo pašvaldībā un pieņemtajiem lēmumiem, piemēram, izmantojot mājaslapu un informatīvo materiālu iespējas. Savukārt e-iesaistes posmā iedzīvotājiem jau tiek dota iespēja izteikties – vērtēt, piedāvāt risinājumus, iebilst, izmantojot, piemēram, tiešsaistes komentēšanas, diskusiju, aptauju, fokusa grupu un publisko apspriežu iespējas. Tas atbilst konsultāciju ar sabiedrību procesam, tomēr gala lēmums paliek pašvaldības iestāžu kompetencē. Visaugstākā e-līdzdalības pakāpe ir e-pilnvarošana, kurā veidojas aktīva iedzīvotāju sadarbība ar varas iestādēm lēmumu pieņemšanas procesā, kas ilgtermiņā veido lielāku uzticību varai un noturīgu e-demokrātiju.

E-līdzdalība ir kļuvusi populāra visā pasaulē pateicoties iespējām līdzdarboties sev ērtā laikā un vietā ar interneta palīdzību. Internets ir vide, kurā cilvēki, izsakot savas domas, jūtas arī drošāki un aizsargātāki salīdzinājumā ar viedokļa izteikšanu klātienē, lielā cilvēku grupā. No vienas puses, tas veicina aktīvāku iesaisti un viedokļu paušanu (jo rakstiski pausto viedokļu kapacitāte interneta platformā ir lielāka nekā laikā ierobežotā sanāsmē), no otras puses, šāda aktivitāte nav līdz galam kontrolējama viedokļu daudzveidības un katra tiesību izteikties dēļ, un internetā paustie viedokļi var būt cieņu un godu aizskaroši, paust naidu un diskriminēt citus, raisot papildus problēmas. Veidi, kādos ir iespējams cīnīties ar šādiem izteikumiem, var būt atkarīgi kā no valsts likumdošanas, tā arī ētisko un morāles normu ievērošanas sabiedrībā.

Ar IKT starpniecību, izmantojot speciāli tam paredzētās platformas, iespējams izvirzīt jaunas idejas un iniciatīvas, kuras var izmantot politisko procesu un lēmumu ietekmēšanai. Kaut gan politisko iniciatīvu rezultātus ilgtermiņā ir grūti paredzēt, un tūlītējus rezultātus tās arī nedod, iedzīvotāji labprātāk iesaistās

2. attēls

E-līdzdalības dimensijas.²⁶

²⁴ Macintosh A., *Characterizing E-Participation in Policy-Making. In proceedings of the 37th Hawaii International Conference on System Sciences, Napier University, Edinburg, 2004.*

²⁵ Tambouris E., Macintosh A., *Electronic Participation. First International Conference, Linz, 2009, 16.lpp.*

²⁶ Islam M., *Towards a sustainable e-Participation implementation model. European Journal of ePractice, 2008, 6.lpp.*

2. PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

tādos ideju ģenerēšanas un koplēmumu pieņemšanas procesos, kuriem ir skaidri definēti mērķi, līdzdalības iedarbības sekas un iespējamie rezultāti. Precīzs iniciatīvas izvirzīšanas iznākums var būt zināms tikai tad, kad lēmums ir jau iepriekš pieņemts vai citu izvēles opciju nemaz nav, tomēr sabiedriskas līdzdalības uzdevums ir papildināt lēmumprojektu ar jaunām idejām un priekšlikumiem, kas var būt arī visai inovatīvi. Svarīgi, lai līdzdalības mērķi tiktu definēti precīzi un skaidri, tad arī starp sabiedrības locekļiem, organizācijām un pašvaldību neradīsies lieki pārpratumi.

Laikā, kad ikdienā cilvēks uzņem milzīgu informācijas daudzumu, svarīgi ir pievērst uzmanību ne tikai elektronisko līdzdalības rīku saturam, bet arī to struktūrai un formai. Pirmkārt, rīkam jābūt viegli lietojamam, bez papildus prasībām no lietotāja, jo tas var atstumt, radot pārāk sarežģītas sistēmas iespaidu. Jo mazāk jāklikšķina, jo labāk. Otrkārt, mūsdienās tālrunis daudzviet pilnībā aizstāj datoru, tāpēc elektroniskā rīka lietošanu ir jānodrošina arī mobilajās aplikācijās. Treškārt, gan datorā, gan tālruņa lietojamiem e-līdzdalības rīkiem jābūt estētiski pievilcīgiem un funkcionāliem, jo mūsdienu lietotājs ir pieradis pie moderna dizaina un papildus iespējām, kuras nodrošina dažāda veida aplikācijas un programmas.

Jāatceras, ka tiešsaistes līdzdalības rīkus visaktīvāk izmanto gados jauni cilvēki ar augstāku izglītības līmeni. Citas iedzīvotāju grupas, kas nelieto IKT bieži vai vispār nav ar tiem pazīstami un tāpēc e-līdzdalības procesos drīzāk neiesaistīsies, tāpēc līdzdalības iespējas nedrīkst būt vienīgi e-formātā. E-līdzdalība ir piemērota kā ērts papildinājums citu līdzdalības formu realizēšanā un informācijas izplatīšanā.

2.4.2. Interneta rīki iedzīvotāju iesaistei

Mūsdienu tehnoloģiju un programmatūru izstrādes attīstība sniedz nenovērtējamu ieguldījumu sabiedriskās līdzdalības procesu optimizēšanai un iedzīvotāju iedrošināšanai, jo priekšlikumu un viedokļu apmaiņa kļūst aizvien pieejamāka un vienkāršāka. Pašvaldības aizvien vairāk sāk izmantot inovatīvus rīkus problēmu identificēšanas un vizualizēšanas, ideju iesniegšanas, izvērtēšanas, balsošanas, iedzīvotāju informēšanas un digitālo forumu veidošanas nolūkiem, ļaujot piedalīties iedzīvotājiem, kuriem ikdienas darbs neļauj iesaistīties klātienē semināros vai darba grupās. Iespējas, kuras sniedz e-rīki pašvaldības līmenī, ir sekojoši:

- iedzīvotājiem prioritāro plānošanas virzienu noteikšana,
- problēmsituāciju un jomu identificēšana, izmantojot konkrētas vietas noteikšanu kartē,
- priekšlikumu iesniegšana par interesējošu tēmu vai projektu,
- balsošana par veiksmīgākajām projektu idejās un priekšlikumiem,
- pieteikšanās projektu konkursos un līdzfinansējuma saņemšana projekta realizēšanai,
- noteiktajās jomās strādājošo NVO un sociālo uzņēmumu meklēšana pašvaldībā, sadarbības veidošana un apvienošanās NVO,
- informācijas apkopošana par pašvaldības rīkotajiem līdzdalības pasākumiem,
- dalība interneta forumā, kurā tiek publicēta informācija par nākamajās domes sēdēs izskatāmajiem jautājumiem un priekšlikumu iesniegšana (deputātu pienākums ir iepazīties ar iedzīvotāju priekšlikumiem pirms sēdes),
- nepilnību un trūkumu apzināšana pilsētā vai novadā, ko atzīmēt kartē, lai varētu pilnveidot attiecīgo iestāžu darbu un sakārtotu vidi.

Detalizētāk apskatīsim dažus no e-rīku iesaistes veidiem, kuri veicina iepriekš minētās iesaistes iespējas.

IDEJU UN INICIATĪVU E-PLATFORMAS

Sabiedrības līdzdalības veicināšanai daudzās valstīs darbojas ideju un iniciatīvu e-platformas, kurām var piekļūt internetā, nobalsot par kādu no iniciatīvām vai izveidot savu, ietekmējot izmaiņas likumdošanā, administratīvajā kārtībā vai citos procesos. Šādi ikviens pilsonis, apstiprinot savu identitāti ar e-pārvaldības rīku palīdzību (piemēram, autentificēšanās caur banku) var izteikt savu viedokli un ierosināt kādu likumprojektu, referendumu uz parakstu vākšanas bāzes, bet Latvijā pagaidām tas ir izplatīts tikai nacionālajā līmenī. Latvijā par diezgan populāru platformu kļuvusi Manabalss.lv, kur, autentificējoties caur banku, iespējams ierosināt iniciatīvas un parakstīt tās. Tā, piemēram, pašlaik attiecībā uz pašvaldībām tiek ierosināts ar likumu atļaut rīkot referendumus pašvaldībās īpaši svarīgu jautājumu izlemšanai, kaut gan jāmin, ka pašlaik tiek skatīts arī likumprojekts "Vietējo pašvaldību referendumu likums", kurš visticamāk stāsies spēkā tuvākā gada laikā. Tiek aicināts parakstīties par pilsoņu iespējām atcelt deputātus, t.sk. pašvaldību deputātus, kas lauž zvērestu, nepilda pienākumus, veic pretlikumīgas darbības utt. Cita iniciatīva aicina parakstīties par divu termiņu limitu pašvaldību priekšsēdētājiem. Vēl iespējams iniciēt ceļu remontus, sabiedriskā transporta maršrūtus un citus iedzīvotājiem būtiskus jautājumus. Katras iniciatīvas pieteikums tiek ievietots divās valodās – gan latviešu, gan krievu.

Šādas pieejas pielāgošana pašvaldības iestādēm (vai par apvienotu reģionu sistēmām) ļautu vienkāršot priekšlikumu iesniegšanas kārtību un atvieglot to izskatīšanu, jo iespējams, kādam domes izskatītam lēmumprojektam vienādi pretojas vairāki desmiti iedzīvotāju ar līdzīgiem uzskatiem. Šādas sistēma ieviešana pašvaldībās ļautu arī identificēt tās vajadzības, kuras iedzīvotāji pauž visaktīvāk. Tas vienkāršotu un paātrinātu grozījumu veikšanu stratēģiskās attīstības plānos un precīzi noteiktu prioritāros virzienus turpmākajiem gadiem.

INFORMĀCIJAS IEVĀKŠANAS (ANKETĒŠANAS) E-RĪKI

Pastāv virkne e-rīku, kas ļauj ievākt datus un tos apkopot lēmumprojektu izveides un apstrādes procesā. Šie e-rīki atšķiras no diskusiju platformām ar to, kas tos var viegli izveidot jebkurš, respektīvi, cilvēks bez speciālām zināšanām informācijas tehnoloģiju jomā. Viens no populārākajiem veidiem, kā veikt anketēšanu par kādu no jautājumiem, reģistrēt dalībniekus kādam pasākumam vai ievākt respondentu datus, ir Google Forms lietotne. To plaši izmanto augstskolās, bet tam ir arī potenciāls pašvaldības vajadzībām nepieciešamo respondentu atrašanai, izplatot Google Forms anketu sociālajos medijos. Jāatceras, ka anketēšanas principi jāievēro arī internetā, definējot, kāda tipa respondenti tiek meklēti, piemēram, lai Jūrmalas Jauniešu domes anketu par jauniešu aktivitātes pieejamību pašvaldībā neaizpilda Gulbenē dzīvojošs respondents. Cita veida rīks viedokļu izziņai nekomplētos jautājumos ir mājaslapu e-aptauja, ko var novērot daudzu Latvijas pašvaldību mājaslapās. Tā pašvaldību iestāžu darbinieki uzzina par apmierinātības līmeni par konkrētu jautājumu. Šo funkciju daudz ērtāk būtu veikt ar ideju un iniciatīvu e-platformas atbalstu, bet pagaidām pašvaldību līmenī šādi rīki netiek pielietoti.

2. PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

MOBILĀS APLIKĀCIJAS

Pašvaldības iestāžu mājaslapu pielāgošana mobilajām ierīcēm ir nepieciešama, lai padarītu sabiedrisko līdzdalību par moderna dzīves stila sekotāja dzīves elementu. Ja pašvaldības aplikācija ir moderna un viegli lietojama, to biežāk izmantos, lai sekotu jaunumiem, piedalītos aptaujās, tiešsaistes pasākumos utt. Ja pašvaldības aplikācija ir pielāgota informācijas pārnesei uz sociālo tīklu lietotnēm, pašvaldības aktivitātēm ir lielāka redzamība un sekotāju daudzums. Ja pašvaldības aplikācija satur ikdienā izmantojamus rīkus (piemēram, satiksmes rīkus, kartes ar populāriem objektiem pašvaldības teritorijā, viegli pieejamiem audiovizuāliem failiem, kas attiecas uz notikumiem pašvaldībā), to lietos biežāk, sekojot arī mazāk populārām pašvaldības aktivitātēm.

Mobilās aplikācijas savā būtībā var būt ļoti dažādas. Tās var izmantot, lai izpētītu pašvaldības domes deputātu sēžu apmeklējuma un citu statistiku, tās var izmantot teritoriju apsekošanai un ziņošanai par trūkumiem, projektu iesniegšanai tiešsaistē un citiem līdzdalības un informācijas apkopošanas nolūkiem.

Citi e-līdzdalības rīku piemēri ir tikšanās interneta vidē un kopīgas apspriedes konkrēta jautājuma ietvaros, piemēram, ar Skype vai līdzīgu digitālo programmu atbalstu. Tas ir lielisks papildinājums klātienē sanāksmēm, kas ļauj sniegt savu ieguldījumu darbā arī tiem, kas nevar būt noteiktajā sapulces vietā, piemēram, jaunajām māmiņām, cilvēkiem ar kustību traucējumiem, cilvēkiem ar veselības problēmām un komandējumos esošajiem. Taču ne vienmēr tehnoloģiskais nodrošinājums ļauj iesaistīties procesos pilnībā, tāpēc paļauties tikai uz interneta vietnē realizētiem iesaistes pasākumiem nav vēlams. Vislabāk, ja šādi rīki ir papildinājums klātienē sanāksmēm, kurās ir salīdzinoši ierobežots dalībnieku skaits. Interneta vidē pārraidītu sapulču, forumu, semināru rīkošanā drīzāk noder komentēšanas rīki, kas ļauj uzdot kodolīgus jautājumus un virzīt jaunas idejas. Tomēr parasti laiks atbilžu sniegšanai uz komentāriem ir visai ierobežots, tāpēc visu iesūtīto ziņu, video un audiozvanu izskatīšana ir problemātiska. Ierobežotu laika, finanšu un tehnoloģisko resursu dēļ šādas tiešsaistes sanāksmes rīkot ne vienmēr izdodas, tomēr būtu jānodrošina, ka svarīgāko jautājumu izskatīšanā šāda iespēja pastāv. Par šādām iespējām būtu tieši jākonsultējas ar līdzdalību nodrošinošo personu, kas ir atbildīga par šādu tikšanos norisi pašvaldībā.

2.4.3. Informatīvās saziņas jeb digitālās iesaistes rīki

Līdzās tradicionāliem sabiedrības iesaistīšanas un informēšanas rīkiem kā pašvaldību avīzes, biļeteni (pašvaldības informācijas lapas), nacionāla un vietējā līmeņa laikraksti, TV, radio, informatīvie stendi, speciālas tālruņa līnijas, sūdzību/ieteikumu kastītes, kā arī sapulces un semināri iedzīvotājiem, mūsdienu tehnoloģijas dod iespēju izmantot virkni alternatīvo iesaistes rīku, kas kalpo sabiedrības iesaistes veicināšanai un atbalstam. Šos rīkus lieto tiešsaistē ar interneta palīdzību un sauc par digitālās iesaistes rīkiem.

Digitālā iesaiste (saziņa) ir elektronisko ierīču izmantošana komunikācijā un attiecību veidošanā un stiprināšanā starp pārvaldes institūcijām un sabiedrību. Tā iekļauj plašas iespējas komunikācijai ar e-pasta palīdzību, mājaslapu, kā arī sociāliem medijiem, kas darbojas interneta vidē. Tas neaizvieto klātienē komunikāciju starp iedzīvotājiem un pašvaldības iestādēm, bet to papildina, ļaujot pašvaldībai sasniegt lielāku auditorijas daļu, dažādo komunikāciju, iesaista sarežģītāk sasniedzamus iedzīvotājus, sasniegt esošās kopienas un interešu grupas, kā arī izplatīt informāciju par pašvaldības darbu un aktivitātēm taupīgā veidā.²⁷

MĀJASLAPA

Mājaslapa pirmkārt ir informēšanas rīks, kur pašvaldību darbinieki izvieto informāciju par savu darbību, vietēja un nacionāla mēroga attīstības plānus, projektu aprakstus, publikācijas, atskaites par paveikto, sēžu un pasākumu protokolus un citus svarīgus dokumentus, kas kopā ar dokumentu saturu veido arhīvu. Uz iedzīvotājiem vērsta mājaslapa satur atbildes uz visbiežāk uzdotiem jautājumiem, kā arī tajā ir paredzēta vieta, kur pašvaldības iedzīvotāji var atrast kontaktus un komentāru laukos atstāt savas atsauksmes par kādu no jautājumiem. Visai noderīga ir diskusiju sadaļa, kurā iedzīvotāji var rakstīt to, kas būtu jāuzlabo. Mājaslapā tiek aprakstītas arī iedzīvotāju līdzdalības procedūras, līdzdalību nodrošinošās amatpersonas kontakti un laiki, kādos var iesniegt priekšlikumus. Tādēļ svarīgi ir nodrošināt, lai mājaslapa būtu viegli atrodamā un pieejama visiem, tai skaitā tiem, kas lieto mobilās ierīces. Lai mājaslapu būtu viegli ne tikai lasīt, bet arī pārvaldīt, pašvaldības atbildīgajām personām jānodrošina viegli lietojamas mājaslapu veidošanas programmas. Mājaslapai ir jābūt skaidri strukturētai, pārredzamai un nodrošinātai ar meklēšanas rīkiem. Tāpat mājaslapai jābūt viegli atrodamai populārākajās meklētājprogrammās, piemēram, Google.

E-BIĻETENS

E-biļetens ir ērts jaunumu nodošanas un saņemšanas veids e-pastā, jo komunicē ar adresātu tiešā veidā. Šādi pašvaldības iestādes var informēt par jaunākās informācijas pieejamību mājaslapās un sociālajos medijos. Parakstoties e-biļetena saņemšanai, indivīds var lasīt ziņas jebkurā viņam ērtā laikā. E-biļetena pārvaldīšana ietaupa arī zināmu daļu laika darbiniekiem, jo indivīdi un organizācijas paši pierakstās un atrakstās no šāda veida informācijas saņemšanas. Tomēr nedrīkst pieļaut, lai informācijas izsūtīšana e-pastā būtu vienīgā komunikācijas forma, jo, pirmkārt, tas nesasniedz visus potenciālos interesentus, otrkārt, e-biļetenus ir viegli ignorēt.

TWITTER, ĪSZIŅAS, RSS (TĪMEKĻA SATURA PIEGĀDĀTĀJS)

Šādi rīki tiek izmantoti steidzamas informācijas nodošanai – īsā, kodolīgā formātā, visbiežāk ar saiti uz paplašinātas informācijas avotu (mājaslapu, ziņu portālu utt.).

²⁷ *Public Input Toolkit for Municipalities, Government of Alberta, 2014, 3-1.lpp.*

2. PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

SOCIĀLIE MEDIJI

Pilsoniskās līdzdalības elektronisko rīku iespējas un iniciatīvas bieži tiek izplatītas ar sociālo mediju palīdzību, jo to lietotāju skaits ikdienā ir daudz lielāks nekā mājaslapu un ideju platformu izmantotāju skaits. To ietekmē arī tas, ka sociālie mediji ietver sevī daudz lielāku informācijas avotu spektru no dažādām jomām, un pirmatnēji ir domāti neformālai laika pavadīšanai. Sabiedriskai e-līdzdalībai, neskaitot līdzīgu lietošanas veidu un pat dizainu, ir pretējs raksturs. Ņemot vērā to, ka daļa sabiedrības joprojām nav aktīvi interneta lietotāji (daļa to nelieto vispār), jāpiemin, ka vēl lielāka daļa nav arī aktīvi sociālo tīklu lietotāji, tāpēc pilsonisko līdzdalību nav efektīvi virzīt tikai sociālajos tīklos. Facebook un Twitter ir sociālo mediju portāli, kuros var publicēt dažāda veida informāciju, atsaucoties uz nepieciešamo avotu vai arī daloties ar kādu neformāla rakstura ziņojumu. Tie var būt informatīvi, pamācoši, līdzdalību rosinoši, integrējoši vai izklaidējoša rakstura. Pašvaldību darbā tos izmanto saziņai ar interesentiem un arī konsultēšanai, atsauksmēm un tēla veidošanai. Lapu konti ir bieži papildināti ar audiovizuālu saturu, kas emocionāli piesaista adresātus.

Visi iepriekš minētie rīki (izņemot mājaslapu) parasti nav resursietilpīgi administrēšanas ziņā, bet to kvalitatīva satura izveide prasa zināmas kompetences tehnoloģiju jomās un laiku. Pašvaldību iestādēs parasti ir cilvēki, kas sabiedrisko attiecību kontekstā pilda šīs funkcijas, radot interneta lietotājiem ieskatu pašvaldības iestāžu darbā, procedūrās, kā arī izpratni par tēlu, vērtībām un attiecību veidošanu ar iedzīvotājiem. Lietderīgi ir nodrošināt tādu procesu pašvaldībā, lai darbinieki, kas paši nodarbojas ar pašvaldības projektiem un organizatoriskām funkcijām, iekļauj digitālās līdzdalības rīkus savā ikdienas darbā, piemēram, veltot 10-30 min. ikdienas darba komunikācijai ar iedzīvotājiem internetā. Pašvaldības tēla veidošanā svarīgs ir informācijas savlaicīgums, regularitāte, satura estētiskais noformējums, uzruna, informācijas pilnība un citi aspekti. Efektīva digitālā iesaiste ir mūsdienu neatņemama sastāvdaļa, tāpēc visām pašvaldībām ir jābūt spējīgām analizēt un veidot tādu digitālās iesaistes pieeju, kas ir vērsta uz maksimālu iedzīvotāju iesaisti un informētību.

3. E-LĪDZDALĪBAS LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

3.1. Latvijā

Latvijā pašlaik ir ieviesti vai ieviešanas procesā vairāki e-līdzdalības rīki. Dažus no tiem ir vērts apskatīt kā labo praksi, analizēt un ieviest arī citās pašvaldībās, tādā veidā veicinot iedzīvotāju e-iesaistes iespējas.

ĀDAŽI

Pilsoniskās iesaistes veicināšana Ādažu novadā tiek realizēta pateicoties vairākiem rīkiem, tostarp digitāliem. Pašvaldība realizē konsultācijas ar privātpersonām saistošo noteikumu izstrādē, mājaslapā aprakstot kārtību, kādā var iesniegt priekšlikumu pastāvīgo komiteju darbam. Divu dienu laikā pēc komitejas sēdes mājaslapā tiek publicēti saistošo dokumentu projekti un paskaidrojumi, bet trīs dienu laikā pēc to publicēšanas iedzīvotāji uz norādīto e-pastu norādītajā rakstiskā formā var iesūtīt savus priekšlikumus vai iesniegt tos klientu apkalpošanas centrā klātienē. Jāatzīmē, ka pašvaldības mājaslapā šāda veida paziņojumi ir ļoti pārskatāmi noformēti, iekļaujot svarīgāko informāciju (sk. 3. attēlu).

Saistošo noteikumu projekts, paskaidrojuma raksts	Publikācijas datums	Priekšlikumu iesniegšanas datums	E-pasts priekšlikumu iesniegšanai
Par sociālās palīdzības pabalstiem trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm (personām) vai personām krīzes situācijās Paskaidrojuma raksts	20.10.2017.	24.10.2017.	dome@adazi.lv
Grozījumi Ādažu novada domes 30.06.2015. saistošajos noteikumos Nr.30/2015 „Saistošie noteikumi par	20.10.2017.	24.10.2017.	dome@adazi.lv

APTAUJA

Kā vērtējat Ādažu novada domes ieceri - būvēt jaunu skolu?

Pozitīvi (74%, 294)

Drīzāk pozitīvi (9%, 37)

Negatīvi (8%, 31)

Drīzāk negatīvi (5%, 21)

Nezinu (4%, 16)

Kopā: **399**

SKATĪT VISAS

3. attēls

Komiteju projektu paskaidrojumi un priekšlikumu iesniegšanas termiņi.²⁸

Līdzās norādītajiem e-pastiem redzama aptaujas anketa, kurā pašvaldību iedzīvotāji var izteikt savu viedokli par aktuāliem jautājumiem pašvaldībā. Ādažu pašvaldība sadarbojas ar iedzīvotājiem, saņemot daudz priekšlikumu, kuru izskatīšanai un institūciju atzinumu izziņošanai laiku pa laikam tiek rīkotas publiskas apspriešanas, aicinot piedalīties visus interesentus. Tā, piemēram, tika organizētas publiskas apspriešanas par Ādažu novada teritorijas plānojuma redakcijas un Vides pārskata projektu, pareizticīgo draudzes būvniecību, detālpilnojuma projektu Gaujas ielā utt. Līdzās paziņojumiem par pasākumu rīkošanu mājaslapā ir ievietotas arī pogas, lai dalītos ar ziņu sociālajos medijos, tādējādi paplašinot pasākuma publicitāti.

JELGAVA

Sabiedrības līdzdalības atbalstam Jelgavā ir nodibināta Jelgavas pilsētas biedrību un nodibinājumu atbalsta programma. Tās mērķis ir sekmēt iedzīvotāju aktivitāti un iesaistīšanos pilsētas attīstības un

²⁸ Komiteju projektu paskaidrojumi un priekšlikumu iesniegšanas termiņi, avots: <http://www.adazi.lv/pasvaldiba/dokumenti/konsultesanas-ar-privatpersonam-saistoso-noteikumu-izstrade/>, [pieejas datums: 21.09.2017]

3. E-LĪDZDALĪBAS LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

sociālo problēmu risināšanā, veicināt labdarības tradīcijas un sadarbību starp Jelgavas pašvaldību un nevalstiskajām organizācijām, kuras darbojas Jelgavas pilsētas teritorijā.

Lai nodrošinātu ciešāku iedzīvotāju sadarbību ar pašvaldību pilsētas attīstības ietvaros, programmas fonds izskata un atbalsta līdzfinansējuma piešķiršanai projektiem, kas:

- paredz sabiedriski nozīmīgu programmu, projektu un pasākumu realizāciju Jelgavas pilsētā,
- piesaista ievērojamus vietējos resursus un brīvprātīgo darbu sabiedriski nozīmīgos projektos,
- paredz remonta, remonta materiālu un pamatlīdzekļu iegādi sabiedrisku objektu būvdarbiem, (telpas, aprīkojums, biroja mēbeles) organizācijas darbības nodrošināšanai, ja tās veic sociāli nozīmīgas funkcijas,
- īsteno sociālas programmas,
- īsteno pašvaldības deleģētas funkcijas,
- nepieciešami administratīvajiem izdevumiem, ja tie deleģēti organizācijas darbības nodrošināšanai mērķprogrammu īstenošanai.²⁹ Pašvaldība ar finanšu instrumentu palīdzību sekmē dažādu iedzīvotāju grupu iesaisti un brīvprātīgu iniciatīvu izveidi. Iespēja līdzfinansējuma iegūšanai motivē biedrības un nodibinājumus aktīvāk sadarboties ar pašvaldības iestādēm, vienlaicīgi veicinot savas darbības mērķu sasniegšanu. Cita veida sabiedriskās iesaistes pasākumi tika realizēti Jelgavas pilsētas attīstības programmas izveidē 2014. - 2020. gadam. Tās ietvaros klātienē pasākumos (diskusijās, plānošanas un darba semināros) tika ģenerēti attīstības scenāriji, kuru veidošanā piedalījās dažādu mērķgrupu pārstāvji un pašvaldību darbinieki. Kopumā šajā vidēja termiņa attīstības plānā viens no prioritāriem virzieniem ir noteikta „atvērta un pieejama pilsētas izveide”, kurā vadošā loma ir sabiedrības (t.sk. jauniešu) līdzdalības veicināšanai.³⁰ Runājot par e-rīkiem, apsaimniekošanas jomas sakārtošanai Jelgavas pilsētas pašvaldības iestādes mājaslapā ir ieviesta “Interaktīvā karte”, kas ļauj pilsētniekiem atzīmēt tajā radušās problēmas to ātrākai novēršanai. Šajā kartē tiek atzīmēti arī satiksmes ierobežojumi un ielu remonts. Katrs ērti var pieteikt labojumu, norādot adresi un problēmas būtību, kā arī sekot līdz izpildes statusam (sk. 4. attēlu).

Visi pieteikumi

Statuss	Tips, Adrese	Problēma	Atbilde	Datums
Izpildē	Tilts/satiksmes pārvads Loka maģistrāle 29612125	Virzienā no Rīgas apvedceļa, bijušā RAFvirzienā, uz gaisa tilta pārvada labā pusē liela bedre, kas izveidojusies vakardiens- šodienas dienas laikā. Būvniecība veikta apbraukšanu, ja pretī josta aizņemta!	Jūsu pieteikums ir nodots atbildīgajam speciālistam.	02.11.2017
Izpildē	Iela Jāņa iela 4	Jāņa iela ir vienās vienīgās peķēs un sapļu kritušo lapu bicputrā. Alunāna parka grants celiņi labāk izejami nekā Jāņa iela, kura nes ielas nosaukumu. Citus gadus tā nebija.	Jūsu pieteikums ir nodots atbildīgajam speciālistam.	02.11.2017
Izpildē	Iela Atmodas iela 51A	Informēju, ka Atmodas ielas problēma nav atrisināta, neskatoties uz to, ka esat labošanas darbus iekļāvuši nākošā gada budžetā. Ceļu remontdarbus nevar veikt uz papīrā!!! Lūdzu nodrošināt drošu piekļuvi pašvaldības iestādei!	Jūsu pieteikums ir nodots atbildīgajam speciālistam.	02.11.2017

4. attēls

Pieteiktās vides problēmas Jelgavā.³¹

²⁹ Jelgavas NVO atbalsta programma, avots: <http://www.jelgava.lv/lv/pilseta/sabiedriba/nvo/>, [pieejas datums: 20.09.2017]

³⁰ Jelgavas pilsētas attīstības programma 2014.-2020.gadam, Jelgava, 2013, 12.lpp.

³¹ Pieteiktās problēmas Jelgavā, avots: <https://karte.pilsetsaimnieciba.lv/problems/>, [pieejas datums: 21.09.2017]

SIGULDA

Siguldas pašvaldības mājaslapa sniedz izsmeljošu ieskatu pašvaldības darbā, nodrošinot daudzveidīgu informāciju par dažādiem pašvaldības darba aspektiem, kā arī ieskatu pilsoniskās līdzdalības iespējās Siguldā. Tā tiek regulāri atjaunota, papildināta un satur sadaļas, kuras papildina paši iedzīvotāji. Tā, piemēram, sadaļā „Diskusijas” ikviens var vērst uzmanību uz nepilnībām pilsētas labiekārtošanas vai citos jautājumos, priekšlikumus problēmu novēršanā un saņemt arī atbildi un pašvaldības darbinieku reakciju uz notiekošo.

Sadaļā „Iesaisties!”, kura parādās atverot mājaslapu, iedzīvotāji tiek aicināti piedalīties Siguldas novada teritorijas plānojuma 2012. – 2024. gadam grozījumu izstrādē, iesūtot iesniegumus pašvaldības Pakalpojumu centrā un ar e-pasta palīdzību, norādot arī konkrētas adreses, termiņus, amatpersonas, telefona numurus un e-pastus. Norādīts arī, ka pēc ierosinājumu saņemšanas un teritorijas plānojuma grozījumu pirmās redakcijas izstrādes tiks rīkota publiska apspriešana.

Lai atvieglotu iedzīvotāju sadarbību ar pašvaldības iestādēm un nodrošinātu tās kvalitāti atbilstoši noteiktajām likumu normām, mājaslapa satur arī sadaļu ar visdažādāko iesniegumu paraugiem. Sadaļā „Aptaujas” iedzīvotāji tiek aicināti novērtēt esošo pakalpojumu lietderību un kvalitāti. Anketās tika vērtētas bezmaksas sporta nodarbības, rīktoie pasākumi, akcijas, ielu muzikantu klātbūtne ielās, izzināts, kādus pasākumus iedzīvotāji plāno apmeklēt utt. Atsevišķas sadaļas ir veltītas konsultatīvajām padomēm Siguldas novadā, piemēram, uzņēmējdarbības konsultatīvās padomes sadaļā var atrast informāciju par iespējām uzsākt uzņēmējdarbību, konsultācijām, izglītojošiem semināriem, uzņēmumu sasniegumiem Siguldas novadā, pašvaldības atbalstu u.tml. Sadaļā tiek arī publicēts uzņēmēju konsultatīvās padomes sastāvs, sēžu protokoli, pieņemšanas laiki un kontakti. Iedzīvotāji mājaslapā var atrast informāciju par veselības aprūpi, infrastruktūru, kultūru un sportu, sociālo atbalstu, kā arī pašas pašvaldības darbu – sēdēm, dokumentiem, pakalpojumiem, budžetu, iepirkumiem, atskaitēm u.c. Siguldas pašvaldība nav vienīgā, kas ar mājaslapas palīdzību iesaista iedzīvotājus informatīvi, konsultatīvi vai aicinot uz aktīvu sadarbību. Labi veidotas mājaslapas ir arī Jūrmalas, Ķekavas, Ādažu un citām pašvaldībām.

JŪRMALA

Jūrmalas pašvaldības ietvaros pašlaik darbojas sešas konsultatīvās padomes. Viena no šīm padomēm pašvaldību līmeņa līdzdalības nodrošināšanai savā ziņā ir unikāla. Līdzās Kultūras, Izglītības, Uzņēmēju konsultatīvajām padomēm, Kristīgo draudžu padomei un Jauniešu domei, darbojas arī Sabiedriskā padome. Sabiedriskās padomes darbība ir tieši vērsta uz sadarbības starp pašvaldību un NVO nodrošināšanu un pilsoniskās līdzdalības attīstību Jūrmalas pilsētā, īpaši uzsverot NVO lomu. Padomes galvenais uzdevums ir priekšlikumu izskatīšana un iesniegšana tādos jautājumos, kā:

- pašvaldības lēmumu un stratēģisko plānošanas dokumentu ietekme uz NVO un pilsoniskās līdzdalības attīstību pilsētā;
- pasākumi sabiedrības informētības, iesaistes un savstarpējās sapratnes veicināšanai;
- sabiedrības integrācijas procesu veicināšana;
- nozīmīgu attīstības un investīciju projektu ietekme uz pilsoniskās līdzdalības procesiem pilsētā;
- NVO un domes struktūrvienību vai pašvaldības iestāžu kopēju projektu iniciēšana pilsoniskās līdzdalības veicināšanai un citi padomes locekļu ierosināti jautājumi.

3. E-LĪDZDALĪBAS LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

Sabiedriskās padomes sastāvā ietilpst visdažādākās jomas pārstāvošu organizāciju biedri³². Šī padome tika nodibināta pēc iedzīvotāju iniciatīvas, un tā apvieno pilsētā darbojošos NVO viedokļus par pilsētai svarīgiem jautājumiem, analizē ar NVO saistītās problēmas un veicina informācijas apmaiņu, kompetences ietvaros sniedz priekšlikumus domei lēmumprojektu sagatavošanas stadijā. Sabiedriskā padome kopš 2012. gada līdzdarbojusies Jūrmalas pilsētas stratēģijas 2010. - 2030. gadam Jūrmalas pilsētas attīstības programmas 2014. - 2020. gadam un citu plānošanas un attīstības dokumentu izveidē. Sabiedriskās padomes pārstāvji iesaistās arī domes veidotajās komisijās un darba grupās. Padome pilda arī svarīgu iedzīvotāju informēšanas funkciju, kā arī sadarbībā ar pašvaldību organizē dažāda veida seminārus, konferences, pieredzes apmaiņas braucienus, izstādes par NVO līdzdalības tematiku, sekmējot aktīvu NVO iesaisti šādos pasākumos. Padome aktīvi iesaistās domes līdzfinansēto iniciatīvu projektu konkursu atbalstīšanā teritoriju labiekārtošanas, izglītības, sabiedrības integrācijas, veselības aprūpes, sporta un kultūras jomās.

VENTSPILS

Ventspils pašvaldība ir viena no aktīvākajām e-rīku ieviesējām savu iedzīvotāju iesaistei pašvaldību darbā. Pašvaldības mājaslapā iespējams sekot līdzi tiešraidēm no domes un komisiju sēdēm, iepriekš iepazīstoties ar šo sēžu saturu. Šīs sēdes iespējams arī komentēt, jo tiešsaistes rīks ir domāts arī tiešās līdzdalības atbalstam. Tas ir noderīgs tiem, kas vēlas sekot līdzi jautājumu izskatīšanas gaitai un iesniegt priekšlikumus pirms lēmumi tiek pieņemti domes sēdēs (sk. 5. attēlu).

The image shows a screenshot of the Ventspils website. On the left is a navigation menu with the Ventspils logo and links for various services. The main content area features a live stream announcement for a meeting of the Economics and Budget Commission. The announcement includes the date and time (11.04 ceturtdiena, 21.09.2017), the location (Mariss, Matīss, Modris), and the start time (14:30). A play button icon is visible next to the text 'Tiešraide sāksies plkst. 14:30'.

5. attēls

Ekonomikas un budžeta komisijas sēde tiešsaistē.³³

Pašvaldība aktīvi atbalsta e-rīku attīstību, ieviešot Ventspils IKT pilotprojektu programmu, kuru vada Ventspils Digitālais centrs, lai veicinātu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nozares attīstības stratēģijas un rīcības plāna 2014. - 2020. gadam īstenošanu. Tās mērķis ir atbalsta sniegšana uzņēmējiem, kas īsteno infrastruktūras, aprīkojuma vai programmas izstrādi, testēšanu un ieviešanu, veidojot Ventspili kā viedo tehnoloģiju centru.³⁴

No šī gada GooglePlay un Appstore veikalos pieejama Ventspilī veidotā mobilā aplikācija „Ventspils SOS”, kas veicina pilsētā radušos problēmu ātrāku atrisināšanu un palīdz ietaupīt resursus pašvaldības iestāžu darbā. Šī aplikācija nodrošina iedzīvotāju līdzdalību kārtības uzturēšanā pilsētā, jo nodrošina

³² Jūrmalas Sabiedriskās padomes sastāvs, avots: https://www.jurmala.lv/lv/pasvaldiba/konsultativas_padomes/17856-sabiedriska-padome [pieejas datums: 20.09.2017]

³³ Ekonomikas un budžeta komisijas sēde tiešsaistē, avots: <http://ventspils.lv/lat/ekonomika/132923-tiesraide-bus-skatama-ekonomikas-un-budzeta-komisijas-sede>, [pieejas datums: 21.08.2017]

³⁴ Ventspils IKT pilotprojekts, avots: http://ventspils.lv/lat/ikt_pilotprojektu_programma/, [pieejas datums: 21.09.2017]

3. E-LĪDZDALĪBAS LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

iespēju, izmantojot interneta pieslēgumu mobilajā ierīcē, ziņot par salauztu soliņu, nolūzušu koku vai „SOS” gadījumu, kas pamanīts pilsētā. Paziņojums aplikācijā nonāk uz Ventspils iedzīvotāju informācijas centru (kas darbojas 24h diennaktī), pēc kura saņemšanas tas tiek tālāk pārsūtīts atbildīgajam dienestam. Tas nekādā veidā neaizstāj 112 palīdzības tālruni nelaimē nonākušajiem, bet gan palīdz ietaupīt laiku un citus resursus nelielu bojājumu un problēmsituāciju novēršanas gadījumā. Šādas aplikācijas izveide ir arī veiksmīgas pašvaldības un uzņēmēju sadarbības rezultāts, kas ļauj iesaistīt iedzīvotājus kopīga labuma gūšanai pilsētā. Pagaidām šī aplikācija darbojas tikai Ventspilī, tomēr līdzīgu rīku izmantošana notiek arī Jelgavā, Valmierā, Siguldā un citur. Piemēram, izmantojot Valsts vides dienesta izstrādāto aplikāciju „Vides SOS”, iespējams noteikt pārkāpumus pret vidi visā Latvijas teritorijā un operatīvi reaģēt uz tiem. Lai gan „Vides SOS” nav attiecināms konkrēti uz kādu pašvaldību, tomēr labumu no tā var gūt visi (sk. 6. attēlu).

Vides SOS

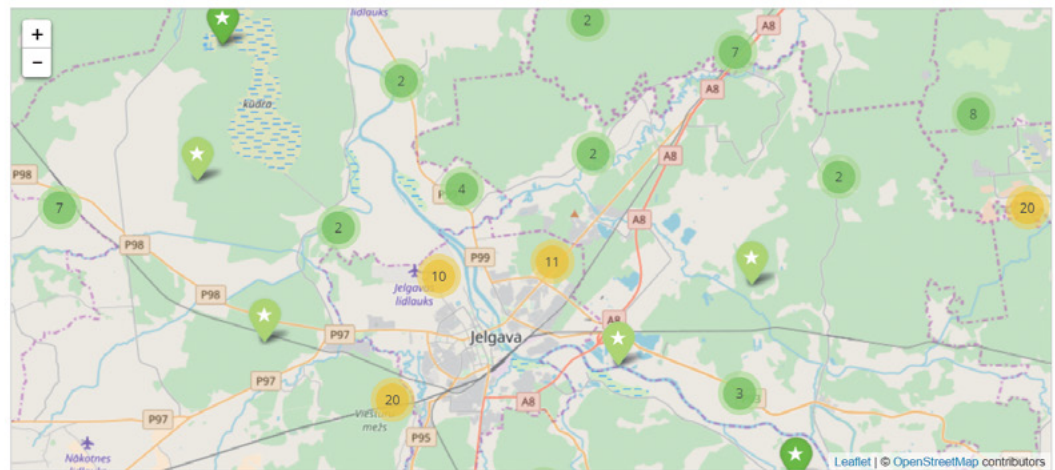
Karte Kā lietot? Par ko ziņot? Vēsture Sakopu pats tops Kontakti Valsts vides dienests

Filtri pēc statusa

- pieteikts
- nav atrisināts
- izvērtēšana
- sakopu pats
- atrisināts
- pārsūtīts
- noraidīts

Filtri pēc laika

- šodien
- nedēļa
- mēnesis
- ceturksnis

6. attēls

Ziņojumi par vides pārkāpumiem Jelgavas apkaimē. ³⁵

JĒKABPILS

Iedzīvotāju iesaistes ziņā jāatzīmē Jēkabpils pašvaldības piemērs, kuru raksturo detaļas un informācijas precizitāte. Pašvaldības mājaslapas sadaļā „Sabiedrības līdzdalība” pieejama izsmeļoša informācija par līdzdalības pasākumiem, kas tiek plānoti, to pamatojumu, saistošiem dokumentiem un to skaidrojumiem, būvprojektiem un cita veida dokumentiem. Tā, piemēram, izsludinot publisku apspriešanu par „Kaltē konteinera novietošanu”, mājaslapā tiek norādīts būvniecības ierosinātais, projektētājs, būvvaldes lēmuma dati, publiskās apspriešanas pamatojums, termiņi, atsauksmju iesniegšanas veidi un procedūras, kā arī 6 elektroniskie dokumenti, kur attiecas uz apspriedi (sk. 7. attēlu).

³⁵ Vides SOS karte, avots: <http://www.videssos.lv/>, [pieejas datums: 20.09.2017]

3. E-LĪDZDALĪBAS LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

Būvniecības ieceres publiskas apspriešanas termiņš noteikts no 09.08.2017. līdz 06.09.2017.

Būvniecības ieceres prezentācija notiks 30.08.2017. plkst. 17:15 nojumē, Mežrūpnieku ielā 6A, Jēkabpilī.

Iepazīties ar materiāliem par būvniecības ieceri līdz 06.09.2017. iespējams:

1. Jēkabpils pilsētas būvvaldē Jaunajā ielā 31C, 5. kabinetā, darba dienās darba laikā;
2. Jēkabpils pilsētas mājaslapā www.jekabpils.lv sadaļā "Sabiedrības līdzdalība";

Atsauksmes līdz 06.09.2017. iespējams iesniegt:

1. Jēkabpils pilsētas būvvaldē Jaunajā ielā 31C, 5. kabinetā, darba dienās darba laikā.

 [anketa.docx \(29 KB\)](#)

 [buvniecibas-iecere.pdf \(661.66 KB\)](#)

 [kaltes-vizualais-risinajums.pdf \(444.97 KB\)](#)

 [lemums-par-buvniecibas-ieceres-publiskas-apspriesanas-sakumu.pdf \(370.26 KB\)](#)

7. attēls

Informācija par publisko apspriešanu Jēkabpils pašvaldības mājaslapā.³⁶

Mājaslapā pieejama arī diezgan plašs NVO kontaktu saraksts un atsevišķa sadaļa, kas veltīta NVO aktualitātēm. Tās saturs gan ir visai nabadzīgs, tomēr tur var atrast aicinājumu parakstīt NVO (Jēkabpils pensionāru apvienības „Sasaiste”) aicinājumu Saeimai un valdībai, kā arī piedalīties sapulcē „Cilvēcīgas un godpilnas vecumdienas!”, kas notiek Rīgā. Pašvaldība nodrošinājusi iespējas nevalstiskajām organizācijām ziņot sabiedrībai par notikumiem un atrast nepieciešamos kontaktus, tāpēc iedzīvotājiem tiek nodrošinātas zināmas iespējas iesaistīties. Mājaslapa izmanto arī dažādus papildinājumus, piemēram, laika prognozes rādītāju, pilsētas karti, autobusu sarakstus, informāciju par bankomātiem pilsētā, elektronisko pieteikšanos vizītei, tīssaites uz pašvaldības sociālo mediju lapām (Facebook, Twitter, Draugiem.lv, Instagram), kā arī iespēju uzdot jautājumu, izmantojot mājaslapas funkcijas. Mājaslapa satur informāciju arī par e-pārvaldības iespējām, saņemot vai piesakoties pašvaldības iestāžu pakalpojumu saņemšanai. Jāsecina, ka mājaslapa ir vizuāli estētiska, bet struktūra - loģiska.

3.2. Ārzemēs

Apskatot ārzemju piemērus sabiedrības e-iesaistei var atrast līdzību ar Latvijā jau izmantotiem rīkiem, tomēr pastāv arī atšķirības. Pašvaldību līmenī Latvijā daudzas pašvaldības vēl nav ieviesušas dažādus digitālos un e-iesaistes risinājumus. Tas lielākoties attiecas uz ideju un iniciatīvu platformu izveidi labākai iedzīvotāju iesaistei. Latvijā pagaidām šādas platformas darbojas tikai nacionālā līmenī, ietverot

³⁶ Informācija par publisko apspriešanu Jēkabpils pašvaldības mājaslapā, avots: <http://www.jekabpils.lv/lv/sabiedriba/sabiedribas-lidzdaliba/sabiedriskas-apspriesanas/pazinojums-par-kaltes-konteinera-novietosana-buvniecibas-ieceres-publisko-apspriesanu-mezrupnieku>, [pieejas datums: 26.09.2017]

3. E-LĪDZDALĪBAS LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

priekšlikumus jaunu likumprojektu ieviešanai, tomēr, izanalizējot tādas platformas kā Manabalss.lv saturu, jāsecina, ka daudzas iniciatīvas tieši attiecas uz vēlmi mainīt pašvaldību darbu un procedūras, tāpēc pašvaldību līmenī šādu e-rīku ieviešana būtu visai noderīga. Šajā apakšnodaļā tiek apskatīti e-līdzdalības rīki Islandes, Igaunijas, Vācijas, Spānijas un Somijas pašvaldībās.

BETTER REYKJAVIK, ISLANDE

Svarīgākie no ārzemju piemēriem ir pašvaldību e-ideju platformas, kas sniedz iespēju centralizēti pašvaldību mērogā iesniegt idejas izskatīšanai, papildināšanai vai balsošanai. Viens no piemēriem ir Reikjavīkas pilsētas projekts „Better Reykjavik”, kuru 2010. gadā izveidojusi vietējā NVO. Elektroniskais rīks ar laiku tika ievietots pašvaldības mājaslapā un pašlaik tas ļauj izteikties, debatēt un izvērtēt iesniegtās idejas, veidojot saikni starp pašvaldības vadību un iedzīvotājiem, kas ar balsošanas palīdzību iespaido lēmumu pieņemšanu. E-rīks atbilst ideju platformas idejai, un tas atgādina elektronisku petīciju iesniegšanas sistēmu. Lai to lietotu, iedzīvotājiem ir jāreģistrējas tiešsaistē, un interesanti ir tas, ka parakstīt petīcijas var ne tikai „par”, bet arī „pret”. Lai gan to izmanto pašvaldības darbā, e-platformu vada nevalstiskā organizācija un tās iniciatīvas nāk no iedzīvotājiem jeb „no apakšas”. Būtiski ir minēt, ka pašvaldības darbiniekiem nav piekļuves šai sistēmai no administrēšana viedokļa.³⁷ Tas ir arī veids, kādā nevalstiskajai organizācijai tiek deleģēta pašvaldības e-platformas pārvaldīšana. Katru mēnesi šajā sistēmā tiek balsots par 10-15 prioritārajām idejām, kuras tiek virzītas izskatīšanai. Septiņu darbības gadu laikā vairāk nekā 1000 idejas tika izvirzītas formālai izskatīšanai Reikjavīkas domē, un vairāki simti ideju tika realizētas.³⁸

VOLIS, IGAUNIJA

VOLIS ir Igaunijā tapusi sistēma pašvaldības demokrātisko procesu vadībai, kas tika veidota, lai izmainītu lēmuma pieņemšanas gaitu pašvaldībās, padarot to ātrāku, lētāku, izmantojot tehnoloģijas mērķa sasniegšanai. VOLIS ir e-rīks, ko var izmantot ikviena pašvaldība, lai publiski dalītos ar informāciju par notiekošiem pašvaldības darbiem un veicinātu iedzīvotāju iesaisti. VOLIS nodrošina pašvaldību iedzīvotājus ar iespēju vērot domes sēdes, izmantojot mobilās ierīces.

E-rīks nodrošina lasītājus un skatītājus ar dokumentiem, ko izskata pašvaldību deputāti un citas amatpersonas, kā arī ļauj iesniegt priekšlikumus un balsot par veiksmīgākajām idejām vienas sistēmas ietvaros, ietaupot laiku un resursus. Šī sistēma apkopo arī domes sēžu balsojumus, kā arī ļauj neklātienē balsot tiem deputātiem, kas nav varējuši ierasties uz sēdi. Tā nodrošina automātisku audiovizuālu ierakstīšanu un failu saglabāšanu arhīvā, kas ļauj tiem piekļūt jebkurā iedzīvotājiem nepieciešamā laikā. Identifikācijas karšu (ID) autorizēšanās sistēmas atbalsts sniedz iespēju iedzīvotājiem reģistrēties un atstāt komentārus un priekšlikumus izskatīšanai.³⁹ Papildus tas ietaupa „papīra darbu” un uzlabo efektivitāti līdzdalības pārvaldīšanā pašvaldībā. Protams, šīs sistēmas pārvaldīšana un tehnoloģiskais nodrošinājums prasa cilvēkresursus, laiku un zināmus finanšu ieguldījumus, kas attur pašvaldības no šādas sistēmas ieviešanas, tomēr Igaunijā šo sistēmu lieto jau vairāk nekā 30 pašvaldībās un tā funkcionē vairāk nekā 10 gadus.

D-CENT, SOMIJA

Eiropas Savienības fondu finansēts projekts D-CENT, kas sākotnēji tapis Helsinkos, bet tagad tiek pielietots daudzās Eiropas pašvaldībās, ir elektronisks rīks e-demokrātijas un sabiedrības e-līdzdalības atbalstīšanai pašvaldību līmenī. Ar mobilo ierīču un datoru palīdzību tas ļauj iedzīvotājiem sekot līdzi lēmumu pieņemšanas procesam domē un citās pašvaldību institūcijās, piemēram, attiecībā uz izmaiņām

³⁷ *Citizen-centric e-Participation. Case studies on e-participation policy, avots: Sweden, Estonia and Iceland, Tallinn, 2013, 39.lpp.*

³⁸ *Better Reykjavik, avots: <http://www.citizens.is/portfolio/better-reykjavik-connects-citizens-and-administration-all-year-round/>, [pieejas datums: 21.09.2017]*

³⁹ *Citizen-centric e-Participation. Case studies on e-participation policy, avots: Sweden, Estonia and Iceland, Tallinn, 2013, 26.lpp.*

3. E-LĪDZDALĪBAS LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

pilsētas plānojumos vai pakalpojumu sniegšanā. D-CENT aplikācija padara katru pašvaldības lēmumu par sabiedrisko diskusiju apspriežu objektu digitālā vidē, integrējot to ar iespējām, kuras sniedz sociālie mediji.

D-CENT nodrošina meklēšanas rīkus, lai varētu atrast interesējošus tematus, pierakstītos uz jaunumu saņemšanu attiecībā uz interesējošu lēmumprojektu, kā arī vietu kopīgai pieprasījumu, priekšlikumu, preses reližu vai vēstuļu izveidei un informācijas apmaiņu ar draugiem vai līdzīgi domājošiem. Rakstiskos dokumentus ir viegli pārsūtīt un dalīties ar nepazīstamiem lietotājiem, tāpēc tas ir arī rīks kopienai un sadarbības izveidei starp indivīdiem un organizācijām.⁴⁰ Galvenie šīs e-sistēmas uzdevumi ir laikus piegādāt informāciju par pašvaldības lēmējinstītūciju darbu un uzsākt sadarbību ar līdzīgi domājošiem, kamēr lēmums vēl nav pieņemts un publiski diskutējams.

WE THINQ, VĀCIJA

We THINQ ir pašvaldību pilsoniskas iesaistes e-rīks, kas ir izstrādāts sadarbībā ar Vācijas pilsētu un pašvaldību asociāciju. Tā ieviešana balstās uz ideju piedāvāt sabiedrībai iespēju izteikties, optimizējot un paātrinot priekšlikumu izvirzīšanas procedūras un to efektivitāti plānošanas posmos. Aplikācija satur iniciatīvu platformu, kurā iespējams piedāvāt ideju vai nobalsot „par” vai „pret” kādu no piedāvātām iniciatīvām. Rīks ļauj aicināt citus piedalīties diskusijās un parakstīties uz jaunumu saņemšanu kādas iniciatīvas apspriešanas gaitā. Tāpat šeit var atrast partnerus un atbalstītājus savu ideju realizēšanai pašvaldībā, veicinot sadarbību starp dažādām organizācijām un pašvaldības iestādēm. Katram WE THINQ platformas lietotājam ir reģistrēts profils, kurā var izpētīt, cik aktīvi šī persona iesaistās pašvaldības darbā – cik un kādas idejas piedāvā, kā balso un kādus komentārus atstāj. Iepazīties ar aplikācijas darbības principiem var, apskatot video pamācību mājaslapā: <https://www.wethinq.com/en/explore/citizen-participation/>.

Projekts tika atzīts par veiksmīgu pilsoniskās iesaistes piemēru, jo jau pirmo trīs mēnešu laikā tajā iesaistījās vairāk par 400 dalībniekiem, tika iesniegts ap 60 idejām un atstāts vairāk par 500 komentāriem, identificējot nepieciešamo darbību virzienus.⁴¹ Līdzdalības rīka popularizēšanai aktīvi tiek izmantoti arī sociālie mediji, tādējādi informējot un iesaistot sabiedrības grupas, kurām trūkst laika un motivācijas palīdzēt pašvaldībai strādāt vietējo iedzīvotāju labā.

DECIDE MADRID, SPĀNIJA

Lai iesaistītu iedzīvotājus lēmumu pieņemšanā, 2016. gadā Madridē tika ieviesta *Decide Madrid* programma, kas ir daudzfunkcionāla iniciatīvu platforma vienas pilsētas ietvaros, bet kuras iespējas jau ir pielāgojušas arī citas lielākās Spānijas pilsētas. Platforma piedāvā diskusiju iespējas jautājumu apspriešanai, kuras vēlāk izskata atbildīgie pašvaldības darbinieki. Iniciatīvas, kas gūst vislielāko atbalstu, tiek ietvertas domes sēdēs izskatāmo jautājumu sarakstā, attīstības plānu un budžetu redakcijās. Platforma un diskusijas ir atzīmētas un strukturētas kategorijās, t.sk. pēc ģeogrāfiskā izvietojuma, lai interesents viegli varētu atrast viņam interesējošu tēmu. E-rīks piedāvā arī iespējas pierakstīties uz jaunumiem, kas attiecas uz interesējošiem jautājumiem. Tas ietaupa laiku visiem, kas ir ieinteresēti sekot līdzi pašvaldības darbam un savu interešu aizstāvībai, kā arī aktīvi piedalīties lēmumu pieņemšanā. Šādi tiek taupīti resursi arī no pašvaldības puses, jo platforma piedāvā vienkāršu lietošanu sarežģītu lēmumu pieņemšanā. Katrs Spānijas galvaspilsētā reģistrēts iedzīvotājs var izvirzīt iniciatīvu vai nobalsot „par” vai „pret” kāda cita ideju. Balsot var tikai reģistrēti lietotāji, tāpēc sistēma izslēdz iespēju vairākkārtējai balsošanai, nodrošinot principu „viens cilvēks – viena balss”. Budžetu sadales posmā *Decide Madrid* platforma piedāvā atbalstīt projektus, kas atbilst konkrētām pilsētas apkaimēm, padarot līdzdalības procesu vēl vairāk orientētāmu uz konkrētu sabiedrības grupu vajadzībām. Tas ļauj izvairīties no centralizētas pilsētas plānošanas,

⁴⁰ D-CENT, avots: <https://dcentproject.eu/d-cent-researches-helsinki-municipal-decisions-as-social-objects/>, [pieejas datums: 22.09.2017]

⁴¹ WE THINQ, avots: <https://www.wethinq.com/en/explore/citizen-participation/> [pieejas datums: 3.10.2017]

3. E-LĪDZDALĪBAS LABĀS PRAKSES PIEMĒRI

veicinot vienmērīgu pilsētas izaugsmi. Šo rīku var izmantot arī budžeta sadales apkopošanai pa pilsētas apkaimēm, izvērtējot, kurp tiek novirzītas investīcijas un kuros rajonos sabiedrības līdzdalību vajadzētu aktivizēt vairāk. Interesanta platformas sastāvdaļa ir lēmumprojektu un citu dokumentu komentēšanas iespējas, kas ļauj, pirmkārt, dalīties ar dokumentu saturu ar iedzīvotājiem, bet, otrkārt, ļauj tiem pievienot atsauksmes par dokumentu daļām, attīstot tās tālāk. Komentēšanas funkcija izskatās līdzīga Google dokumentu kopveidošanai (sk. 8. attēlu).

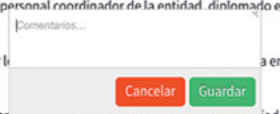
Los servicios que se describen a continuación **están dirigidos** a proporcionar una atención personal y/o doméstica en el domicilio a las personas mayores y a las personas con discapacidad con el objetivo de promover su independencia y autonomía personal. Se pretende lograr el mantenimiento de las/os usuarias/os en su propio entorno y mejorar su calidad de vida, sin suplir la responsabilidad que corresponda a la familia.

El acceso a estos servicios se gestiona en los Centros de Servicios Sociales de la Ciudad de Madrid, que valoran, diseñan la intervención, elaboran la orden de alta, y realizan el seguimiento correspondiente. Se prestan, en el domicilio, por auxiliares domiciliarios, que llevarán uniforme con el logotipo del Ayuntamiento de Madrid, en horario de 7:00 a 22:00 h. de lunes a domingo, a través de un contrato de gestión de servicios públicos. El seguimiento del servicio y de la coordinación del personal auxiliar domiciliario se realiza por personal coordinador de la entidad. **Informado en Trabajo Social.**

Los servicios que se concedan estarán limitados, en todo caso, por la disponibilidad de recursos en cada momento.

En el supuesto de que exista un riesgo grave o inminente para la persona usuaria que solicita el servicio, apreciado por el/la trabajador/a social, se podrá ordenar la inmediata prestación del Servicio de Ayuda a Domicilio.

La persona usuaria participa en el coste del servicio en función de las horas recibidas y de su capacidad económica. Dicha participación se actualiza al menos una vez al año.

8. attēls

Decide Madrid dokumentu komentēšanas funkcija. ⁴²

⁴² Decide Madrid dokumentu komentēšanas funkcija, avots: <http://www.decide.es/en/>, [pieejas datums: 03.10.2017]

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

4.1. Esošās situācijas apskats – pašvaldības viedoklis

Lai novērtētu, kāda ir situācija ar pilsonisko līdzdalību Ķekavas novadā, 2017. gada augustā Ķekavas novada pašvaldībā tika nosūtīts iesniegums ar lūgumu sniegt viedokli. Zemāk minēts pašvaldības skatījums uz pilsoniskās līdzdalības norisi novadā.

„Ķekavas novada pašvaldība nodrošina iespēju novada iedzīvotājiem iesaistīties pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesā. Līdzdalība pārvaldes procesos tiek īstenota, iesaistot iedzīvotājus pašvaldības attīstības jautājumu risināšanā. Pašvaldība ir atvērta sadarbībai ar nevalstiskajām organizācijām, dažādām institūcijām un sabiedrības grupām. Savstarpējai komunikācijai tiek izmantotas daudzveidīgas sadarbības formas, tostarp sabiedriskās apspriešanas un diskusijas, iedzīvotāju aptaujas par pašvaldības darbā aktuāliem jautājumiem.

2014.gadā iedzīvotāji pirmo reizi tika iesaistīti nākamā pašvaldības budžeta veidošanas procesā, aicinot iesūtīt ierosinājumus un nepieciešamos darbus novada dzīves uzlabošanai. Arī 2018.gada budžeta plānošanas process norit, ņemot vērā racionālus un pamatotus Ķekavas novada iedzīvotāju iesniegumus. Pēc budžeta apstiprināšanas pašvaldība visās administratīvajās novada teritorijās rīko ikgadējās tikšanās ar iedzīvotājiem, lai apspriestu ar pieņemto budžetu saistītos jautājumus.

Tā kā Ķekavas novada pašvaldība novērtē sabiedrības iesaisti novada attīstības programmas izstrādē, ik gadu notiek iedzīvotāju anketēšana par pašvaldības sniegto pakalpojumu kvalitāti un jaunu pakalpojumu nepieciešamību. Aptaujas rezultāti apkopotā veidā tiek publicēti pašvaldības informatīvajos kanālos. Ar jaunākajiem iedzīvotāju aptaujas rezultātiem var iepazīties pašvaldības mājaslapas kekavasnovads.lv sadaļā "ATTĪSTĪBA".

Visiem Ķekavas novada iedzīvotājiem tiek nodrošināta iespēja klātienē tikt ar pašvaldības vadību un darbiniekiem, lai pārrunātu sev interesējošos jautājumus, kā arī sazināties, izmantojot pašvaldības sociālo mediju lapas. Iedzīvotāji ir aicināti iesaistīties padomēs, piedalīties dažādās darba grupās, sanāsmēs, domes un komiteju sēdēs.

Aizvadītajā gadā pašvaldība organizēja vairākas publiskās apspriedes. Iedzīvotāji tika aicināti novērtēt speciālistu sagatavoto teritorijas attīstības projektu, izteikt viedokli jautājumos par Pļavniekkalna sākumskolas pārbūvi, Titurgas ezera Mežaparka attīstības variantiem, attīstības priekšlikumiem nekustamajā īpašumā "Murdiņi" Ķekavā un Daugmales ģerboņa variantiem. Ikviens bija aicināts apmeklēt apspriedi par ceļiem un ceļu posmiem, kurus paredzēts rekonstruēt projekta konkursa "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos" ietvaros.

Ķekavas novada pašvaldībā pilsoniskā iesaiste ir struktūrvienību, pašvaldības iestāžu un aģentūru kompetence. Pilsoniskās iesaistes pasākumi tiek plānoti sadarbībā ar pašvaldības Sabiedrisko attiecību daļu atbilstoši katras struktūrvienības aktuālajiem projektiem. Sabiedrisko attiecību daļa, pildot atbalsta funkciju, piedalās attiecīgo pasākumu organizēšanā un nodrošina nepieciešamo publicitāti.

Sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām (NVO) un Ķekavas novada uzņēmēju padomi (KNUP) novada attīstības jautājumos koordinē Ķekavas novada pašvaldības attīstības projektu vadītāji. Dialogs starp pašvaldību, NVO un interešu grupām tiek veicināts, periodiski organizējot NVO forumu, lai vietējās kopienas būtu informētas par pašvaldības darbu un tiktu iesaistītas sabiedriskajā dzīvē. Pirmais iedzīvotāju forums

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

Ķekavā notika 2015. gadā. To rīkoja biedrība “Partnerība “Daugavkrasts” ” sadarbībā ar Kopienu fondu, Borisa un Ināras Teterevu fondu un Ķekavas novada pašvaldību, iesaistot iedzīvotājus ar savām idejām veidot novada dzīvi labāku. Uz šī foruma bāzes tika veidots Ķekavas novada fonds.

Ķekavas novada attīstības nolūkos pašvaldība periodā no 2009. līdz 2014. gadam, kā arī 2016. gadā, organizēja NVO projektu atbalsta konkursus, savukārt 2016. gadā sniedza līdzfinansējumu tiem NVO projektiem, kas saņēma Lauku atbalsta dienesta (LAD) atbalstu un kam bija nepieciešams līdzfinansējums.

Reizi gadā ar NVO un uzņēmēju iesaisti tiek organizētas pašvaldības budžeta veidošanas sanāksmes. Šobrīd Attīstības daļas speciālisti piedalās uzņēmēju biedrības sapulcēs, lai kopīgi pārrunātu uzņēmējiem aktuālos jautājumus. Uzņēmējdarbības attīstības problēmas, kas risināmas pašvaldības kompetences ietvaros, ar aptaujas palīdzību tika skaidrotas 2014. gadā.

Pilsoniskās iesaistes piemēri meklējami arī citu struktūrvienību darbā. Telpiskās plānošanas speciālisti regulāri organizē sabiedriskās apspriešanas, lai risinātu starp ieinteresētajām personām ar detālpilnvarojumu attīstības vai ar teritorijas plānojumu saistītus jautājumus. 2016. gada decembrī tika uzsākta Ķekavas novada teritorijas plānojuma izstrāde, kurā pašvaldība aicināja iedzīvotājus izteikt savu viedokli, sūtot rakstiskus priekšlikumus.

Viena no lielākajām publiskajām apspriedēm pēc pašvaldības iniciatīvas bija 2014. gadā organizētā iedzīvotāju tikšanās ar plānoto dzelzceļa “Rail Baltica” izbūvi un novietojumu Ķekavas novadā. Savukārt kvalitatīvas infrastruktūras izveides nolūkā 2015. gadā ar aptaujas palīdzību tika apzināts iedzīvotāju viedoklis un iespējamās vietas autostāvvietu izveidei Ķekavā, Valdlaučos un Baložos.

Paralēli notiek sabiedrības līdzdalība kultūrvides, tūrisma un starptautiskās sadarbības attīstībā. Tiek veicināta vietējo kopienu un brīvprātīgo iesaistīšanās vietējas un starptautiskas nozīmes pasākumu organizēšanā. Pašvaldības aģentūras un struktūrvienības pastāvīgi realizē pasākumus un starptautiskus projektus kopā ar NVO. Lai attīstītu tūrisma nozari, tiek veicināta sadarbība ar tūrisma nozares uzņēmējiem, nevalstiskajām organizācijām un vietējām kopienām. 2015. gadā tika veikta tūrisma objektu apmeklētāju anketēšana par sniegto pakalpojumu kvalitāti un paradumiem.

Lai sakārtotu izglītības sistēmu, nodrošinātu izglītības pieejamību un kvalitāti, regulāri tiek veiktas skolēnu, vecāku un pedagogu aptaujas par izglītības kvalitāti un pieejamību. Ar mērķi uzlabot sniegto pakalpojumu kvalitāti un pieejamību iedzīvotājiem, reizi gadā tiek veikta klientu aptaujāšana par sociālajiem un medicīnas pakalpojumiem. 2015. gadā tika izstrādāti ieteicamie sadarbības modeļi NVO iesaistei sociālā dienesta darbā un deleģēti pārstāvji pašvaldībā.

Ķekavas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam (IAS) izstrādes ietvaros iedzīvotāji no dažādām sabiedrības grupām 2011. – 2012. gadā tika aicināti iesaistīties daudzveidīgos sabiedrības līdzdalības neformālajos pasākumos, tostarp, iedzīvotāju darbnīcās-sanāksmēs, nākotnes pilsētas spēlēs, studentu praksēs. Plašs materiāls par sabiedrības iesaistes pasākumiem IAS izstrādē ir dokumentēts un pieejams pašvaldības mājaslapā, sadaļas “ATTĪSTĪBA” apakšsadaļā “Attīstības stratēģija un programma”.

Lai nodrošinātu iedzīvotājiem ērtas pilsoniskās iesaistes iespējas un palielinātu informācijas apmaiņas ātrumu, tiek apgūti mūsdienīgi un efektīvi elektroniskie rīki. Kopš 2012. gada pašvaldības mājaslapā

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

iedzīvotājiem ir iespēja pieteikt problēmu un saņemt uz to atbildi, kā arī izteikt pateicību. Lai gan mājaslapā joprojām iespējams uzdot sev aktuālos jautājumus un sniegt atsauksmes, iedzīvotāji šim nolūkam aktīvāk izmanto pašvaldības sociālā tīkla [facebook.com](https://www.facebook.com) lapu.

Veicinot sabiedrības līdzdalību vides apsaimniekošanā un attīstībā, 2016. gadā tika realizēts pilotprojekts un izveidota datoraplikācija par piesārņotajām vietām Ķekavas novadā. Iedzīvotājiem tika sniegta iespēja interneta vietnē kekavasnovads.lv ziņot par problēmām vides aizsardzībā, interaktīvā kartē atzīmējot tās vietas Ķekavas novadā, kur nepieciešami sakopšanas un labiekārtošanas darbi. Tā kā iedzīvotāji saziņai ar pašvaldības speciālistiem joprojām aktīvāk izmantoja sociālos medijus, izmaksas, ko prasīja šī e-rīka uzturēšana, tika vērtētas kā pārmērīgi augstas. Ņemot vērā šīs tendences, informācijas apmaiņa sociālajos tīklos ir viena no ārējās komunikācijas prioritātēm.

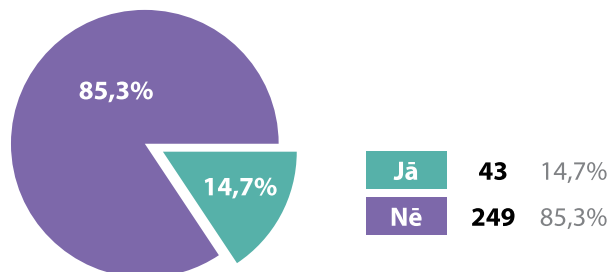
Detalizētākas informācijas nepieciešamības gadījumā aicinām sazināties ar attiecīgās struktūrvienības speciālistiem. Atbildi sagatavoja Sabiedrisko attiecību daļa sadarbībā ar Attīstības un Telpiskās plānošanas daļas speciālistiem”.

4.2. Esošās situācijas apskats – anketēšanas dati

Pilnvērtīgas analīzes veikšanai pilsoniskās iesaistes aktivitātes jāsakata ne tikai no pašvaldības viedokļa, bet arī no tā, kā jūtas iedzīvotāji. Sociālās inovācijas centra 2017. gada martā veiktais pētījums norāda uz to, ka pašvaldības iedzīvotāji nav pilnībā apmierināti ar līdzdalības iespējām, kuras tiek piedāvātas Ķekavas novadā. Anketēšanā piedalījās 292 respondenti un tā norisinājās 2017. gada martā⁴³. Anketēšana norisinājās sociālo mediju vidē, kas ierobežoja vecāka gājuma cilvēku sasniegšanu, tomēr pietiekami objektīvi atspoguļoja 18-45 vecu novada iedzīvotāju viedokli, veidojot vairāk nekā 80% no kopējā respondentu skaita. Respondentu vidū 61% bija sievietes un 91,4% bija deklarējušies Ķekavas novadā. Anketēšanas rezultātā tika noskaidrots, ka 47,4% iedzīvotāju uzskata, ka pašvaldības ilgtermiņa prioritātes nav vērstas uz iedzīvotāju vajadzību apmierināšanu, un tikai 14,3% uzskata, ka prioritātes ir saskaņotas ar iedzīvotāju vajadzībām. Ņemot vērā, ka viens no pilsoniskās iesaistes mērķiem ir tieši veicināt uz iedzīvotāju vajadzībām vērstas pašvaldības politikas izveidi, jāsecina, ka 2017. gada sākumā novada attīstības politika tika veidota neieklausoties iedzīvotāju vajadzībās. Viens no iemesliem, kāpēc rodas līdzīgas situācijas, ir formāla pilsoniskās iesaistes realizēšana. Tas nozīmē, ka iedzīvotāju uzklauššana notiek tikai likuma noteiktajā kārtībā, savukārt, neformālās iesaistes pasākumu klāsts iztrūkst vai tiek realizēts vāji. Atgriežoties pie teorētiskām nostādnēm, kuras analizētas pētījumā sākumā, jāsecina, ka iedzīvotājiem nav pārliecības, ka viņu vajadzības tiks uzklauštas un ieteikumi vai iebildumi ņemti vērā.

Nepietiekamas iedzīvotāju iesaistes problemātika konstatēta lēmumu pieņemšanas, attīstības plānošanas un sistemātiskas pieejas trūkumā. Iespēju piedalīties novada attīstības plānošanā un lēmumu pieņemšanā, izteikt savu viedokli kā negatīvu vai nepietiekamu ir novērtējuši 66% novada iedzīvotāju. Iedzīvotāju viedoklis ir salīdzinoši negatīvs arī sistemātiskas pieejas realizēšanā, jo 85% respondentu uzskata, ka Ķekavas novadā joprojām nav izveidota kvalitatīva iedzīvotāju iesaistes un lēmumu ietekmēšanas sistēma (sk. 9. attēlu).

Vai, jūsuprāt, novadā ir izveidota kvalitatīva iedzīvotāju iesaistes un lēmumu ietekmēšanas sistēma?

9. attēls

Rezultātu apkopojums „Iedzīvotāju apmierinātība ar dzīves kvalitāti Ķekavas novadā”.

⁴³ Lukjanska R., Aptauja „Iedzīvotāju apmierinātība ar dzīves kvalitāti Ķekavas novadā”, 2017.

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

Būtiska pilsoniskās iesaistes funkcija no pašvaldību puses ir saprotamas, korektas un objektīvas informācijas sniegšana. Atsaucoties uz Sociālās inovācijas centra pētījumu, jāsecina, ka 20,5% no visiem pētījuma respondentiem atzīmēja, ka mēģinājums iepazīties ar pašvaldības aktuālo budžetu ir cietis neveiksmi, jo tajā iekļautā informācija izrādījās pārāk sarežģīta. Tas norāda, ka pilsoniskās iesaistes funkcija budžeta skaidrošanā nav bijusi pietiekami efektīva, tāpēc būtu nepieciešams iedzīvotājiem to izskaidrot vienkāršākā veidā.

Turpinot analizēt iedzīvotāju viedokli, jāatzīmē, ka 73,3% no aptaujātajiem pašvaldības iedzīvotājiem uzskata, ka Ķekavas pašvaldības budžets ir tikai daļēji orientēts vai nav orientēts vispār uz iedzīvotāju vajadzību apmierināšanu. Jāņem vērā, ka daļai iedzīvotāju budžeta struktūra neinteresē, tomēr būtisks aspekts ir tas, ka 44% ir minējuši, ka iepazīšanās ar budžetu neko nemaina, jo tāpat neko nav iespējams grozīt vai ietekmēt. Šāda nostādne norāda uz vāji funkcionējošu pilsoniskās iesaistes mehānismu pašvaldībā. To, savukārt, apliecināja arī fakts, ka piemēram 2017. gada budžets tika publiski prezentēts novada iedzīvotājiem 2017. gada februārī, kad tas tika pieņemts, nevis rosinātas budžeta apspriedes 2016. gada nogalē, lai ar katru novada apdzīvoto vietu/apkaimi vienotos par vajadzībām.

Pētījuma teorētiskajā daļā tika minēts, ka iedzīvotāju vēlmi līdzdarboties ietekmē arī saskare ar pašvaldības darbiniekiem. Tāpēc būtiski ir saprast, kāds ir bijis iedzīvotāju viedoklis par pašvaldības darbiniekiem. Jautājot iedzīvotājiem par pašvaldības iestāžu darbinieku kompetencēm, atsaucību un komunikāciju ar iedzīvotājiem atklājās, ka Ķekavas novada iedzīvotāji ar to nav pietiekami apmierināti. 31,3% aptaujāto uzskata, ka pašvaldības administrācijas un domes darbinieku attieksme ir pilnībā vai drīzāk neprofesionāla, bet lielākoties (42%) iedzīvotāji norāda, ka dažkārt tā mēdz būt neprofesionāla. Neprofesionālas vai neatsaucīgas saskares sekas nerodina iedzīvotājus veidot konstruktīvu dialogu ar pašvaldību, tāpēc pašvaldības līmenī lēmējvarai un izpildvarai ir jāorientējas uz iedzīvotāju vērstas attieksmes veidošanu. Šāda attieksme var tikt panākta ar sistemātisku darbu, kur jāfunkcionē iekšējai un ārējai darbinieka saskarsmes novērtēšanas sistēmai.

4.3. Darbnīcu – diskusiju analīze

Lai veicinātu pilsonisko iesaisti Ķekavas novada pašvaldībā un veidotu ieteikumus pašvaldības pilsoniskās iesaistes procesa uzlabošanai, Sociālās inovācijas centrs novadā organizēja divas darbnīcas – diskusijas, kas norisinājās 2017. gada 19. septembrī un 10. oktobrī. Darbnīcu – diskusiju mērķis bija veicināt izglītības līmeni pašvaldības lēmumu pieņemšanas un uzraudzības procesos, iepazīstinot Ķekavas un citu novadu iedzīvotājus ar dažādiem iesaistes rīkiem, palielinot iedzīvotāju pilsoniskās iesaistes iespējas pašvaldības līmenī. Mērķauditorija bija gan nevalstisko organizāciju pārstāvji novadā, gan iedzīvotāji, kuri

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

dzīvo Ķekavas novadā, bet līdz šim nav aktīvi iesaistījušies pilsoniskās aktivitātēs informācijas, zināšanu vai iespēju trūkuma dēļ, gan arī pašvaldību darbinieki. Nodrošināt iespēju paplašināt savas zināšanas un iesaistīties pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos bija viens no galvenajiem dalībnieku iesaistes uzdevumiem. Projekta ietvaros tika plānots, ka katru pasākumu apmeklēs aptuveni 20 cilvēki, kas ir Ķekavas novada iedzīvotāji, rezultātā pirmo darbnīcu - diskusiju apmeklēja 32, bet otru – 30 reģistrētie dalībnieki. Iespējamais dalībnieku skaits ir nedaudz lielāks, jo daļa dalībnieku ieradās pēc reģistrācijas, uz darbnīcas otro daļu.

Pirmās darbnīcas apraksts. Pasākuma laikā tika sniegts ieskats dažādos pilsoniskās iesaistes veidos pašvaldības līmenī. Lielākais uzsvars tika likts uz praktiskiem piemēriem, ar kuriem dalījās Latvijas pašvaldību savienības pārstāve S. Sproģe (Latvijas pašvaldību savienība), bet par NVO un pašvaldību sadarbību Zemgales reģionā stāstīja U. Dūmiņš. Savukārt, K. Palkova prezentēja Jūrmalas Sabiedriskās padomes izveides un praktiskā darbības piemēru. Prezentāciju laikā minēti gan veiksmīgie, gan neveiksmīgie piemēri un tas, kādi soļi būtu jāveic tieši veiksmīgas pilsoniskas iesaistes procesu iedibināšanai. Darbnīcas-diskusijas turpinājumā dalībnieki tika sadalīti darba grupās atkarībā no sektora, kuru tie pārstāv. Kopā ar lektoriem dalībniekiem bija iespēja daudz padziļinātākā veidā izprast pilsoniskās iesaistes praktisko darbību. Darba grupās tika izmantota pētniecības talkas metodoloģija. Tā ir no ideju Talkas atvasināta metodoloģija, kura balstās uz koprades un kolektīvās inteliģences pieeju, iesaistot plašu dalībnieku loku, kurš risina kādu intelektuālu jautājumu vai kopīgu izaicinājumu.

Darbnīcas rezultātā tika kopīgi diskutēti pie 3 jautājumiem, kur katrai darba grupai bija iespēja izvēlēties, kuru no jautājumiem apskatīt, analizēt un sniegt priekšlikumus:

- Kā veidot tādu pilsoniskas iesaistes sistēmu, kura uzklausa visas vajadzības, bet efektīvi prioritizē un pamato izvēli? Kādi ir indikatori un kritēriji, pēc kuriem vērtēt? Kā no iedzīvotāju puses organizēt šo procesu efektīvi?
- Efektīvs ģeogrāfiskās aktivizēšanas un iesaistes modelis. Kā to veidot? Kas ir dalībnieki, procesa virzītāji?
- Kādi iesaistes veidi būtu visvairāk nepieciešami Ķekavas novadam? Kāpēc?

Pirmās darbnīcas noslēgumā katra darba grupa prezentēja atbildes uz uzstādītajiem jautājumiem, jautājumu prezentēšana tika dokumentēta un apvienota priekšlikumu veidā, kas tika apkopoti un tiek piedāvāti pētījuma noslēguma apakšnodalījumā.

Otrās darbnīcas apraksts. Pasākuma mērķis bija iepazīstināt interesentus ar dažādiem e-rīkiem, kas domāti pilsoniskai iesaistei, īpaši minot Baltijas jūras reģiona pieredzi, tādā veidā rosinot apmeklētājus iepazīties ar praktiskiem rīkiem ģeogrāfiski tuvās valstīs, mudinot iniciēt līdzīgu rīku ieviešanu Ķekavas novada pašvaldībā. Piemērus par e-rīkiem kā pilsoniskās iesaistes instrumentiem prezentēja R. Lukjanska no Sociālās inovācijas centra. Pasākuma laikā tika apskatīta e-iesaistes iespēja pašvaldībās Latvijā un ārzemēs. Jāsecina, ka tēma salīdzinoši jauna, tāpēc pasākumā bija ieradušies pārstāvji arī no tuvākajām pašvaldībām – Olaines, Jūrmalas un Salaspils. Būtisks darbnīcas uzsvars tika likts uz dažādiem e-rīkiem, kas ir pieejami Latvijā un ārzemēs. Lektori stāstīja par praktiskiem piemēriem, prezentējot dažādus

rīkus. M. Apinis prezentēja Valmieras piemēru par veiksmīgu informatīvās un iesaistes e- rīka ieviešanu. Savukārt, G. Reinsons informēja par Jelgavas pilsētas piemēru – Operatīvās informācijas centrs. Privāto iniciatīvu prezentēja Ģ. Slaviņš - Pilsētnieku iesaistes un attiecību platforma. Darbnīcas otrā daļa aizsākās ar S. Adamovičas prezentāciju - Dizaina domāšanas pamati iesaistes rīku novērtēšanai, lai to efektīvi sasniegtu, tika strādāts 3 galveno jautājumu virzienā:

- Kādas funkcijas e-iesaistei mēs vēlamies redzēt Ķekavas novadā?
- Kādi risinājumi tam vislabāk derētu?
- Kādi būtu nākošie soļi?

Darbnīcas – diskusijas turpinājumā tika spriests par to, kādas ir vēlamās iedzīvotāju e-rīku lietošanas funkcijas, kas ir e-rīku lietotājs no iedzīvotāju viedokļa profila, kādus e-rīkus potenciāli izmantotu pašvaldībā.

Darbnīcas rezultātā ar atraktīvu vajadzību noteikšanas un prototipēšanas metodi tika noteikts lietotājs, vajadzības, funkcionalitāte, un izveidoti 3 dažādi e-rīku prototipi. Darbnīcu rezultātā tapušās atziņas par funkcionalitāti, lietotāju un lietotāja vajadzībām tika apkopotas pētījuma noslēguma apakšnodaļā.

4.4. Priekšlikumi Ķekavas novada pilsoniskās iesaistes sistēmas izveidei

Priekšlikumu sadaļa ir sadalīta divās grupās: pirmās un otrās darbnīcas - diskusijas rezultāti. Savukārt, pirmās diskusijas-darbnīcas priekšlikumi sīkāk iedalīti trīs grupās: priekšlikumi, kas tieši izriet no darbnīcu-diskusiju rezultātiem, priekšlikumi, kas netieši izriet no darbnīcu-diskusiju rezultātiem un citiem novada procesu novērojumiem, priekšlikumi, kas balstās uz citu novadu un ārzemju piemēriem, kā arī globāliem procesiem.

4.4.1. Pirmās diskusijas - darbnīcas priekšlikumi

PIEKŠLIKUMI, KAS TIEŠI IZRIET NO DARBŅĪCU-DISKUSIJU REZULTĀTIEM

Priekšlikumi katrā kategorijā sīkāk tiek grupēti pēc to ieteikumu būtības. Pirmā priekšlikumu grupa ir saistīta ar to, kāda veida iesaistes līdzekļi un rīki ir nepieciešami Ķekavas novadam. Par pamatu tiek ņemts iedalījums: esošās iespējas un nākotnes iespējas.

ESOŠĀS IESPĒJAS UN TO ATTĪSTĪBA

- Iesniegumi
- Darbošanās NVO
- Sabiedriskās apspriedes
- Individuālās iniciatīvas
- Forumi
- Pašiniciatīvas grupas
- Aptaujas
- Vecāku padomes skolās
- Iedzīvotāju iesaiste (pēc pašu iniciatīvas) komisijās

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

NĀKOTNES IESPĒJAS

- Referendumi
- NVO atbalsts t.sk. NVO forums, finansiālais atbalsts un izglītība
- NVO atbalsta centra izveide
- Efektīvas atgriezeniskās saites izveide ar iedzīvotājiem (piem. Zaļās/Sarkanās pogas atgriešana u.c.)
- Daudzveidīgas neformālās iesaistes formas („Pastaiga ar deputātu!”, Politfestivāls, „Sarunas pa tiešo”, sadaļa iedzīvotājiem oficiālajā novada avīzē, sociālajos medijos, youtube TV).
- Deleģēta un rosinoša (NVO un iedzīvotāju) iesaiste komisijās
- E-iesaistes pieejamība (e-konsultācijas, komentēšana, līdzdalības budžetēšana)
- Brīvprātīgo apzināšana un koordinēšana
- Apdzīvoto vietu iniciatīvu grupas (konkrētas ģeogrāfiskās vietas vajadzību apzināšanai)
- Iedzīvotāju interešu pārstāvība

Visās darba grupās neatkarīgi no izvēlēta analīzes jautājuma, tika konstatēts, ka ir nepieciešams NVO atbalsts, kas veidots kā NVO centra izveide. Izveide varētu tik balstīta uz Jūrmalas Sabiedriskās padomes piemēru. Tāpat svarīga un nozīmīga ir Ķekavas NVO apzināšana un speciāla pasākuma organizēšana, jo Ķekavas novadā oficiāli ir reģistrētas gandrīz 300 NVO, savukārt, Ķekavas novada oficiālajā mājaslapā ir publicēta aptuveni piektā daļa. Piedāvājuma idejās tika minēts arī NVO finansiālais un izglītojošais atbalsts, kas uzlabo novada iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Tāpat kā iespēja tiek saskatīta novada apdzīvoto vietu (apkaimju) iniciatīvas grupu izveide, kas apkopo konkrētās vietas iedzīvotāju vajadzības un iesniedz priekšlikumus augstākas pārstāvniecības NVO apvienībai/centram. Nepieciešams veikt konkrētās vietas aktīvistu

(NVO, uzņēmēju, indivīdu, kas gatavi iesaistīties) apzināšanu. NVO apvienība/centrs veic iedzīvotāju iesniegto vajadzību izpēti, motivēti noraida iniciatīvas, lūdz uzlabojumu vai virza priekšlikumus tālāk uz pašvaldību. Tādā veidā iedzīvotājiem ir lielākas iespējas paust savas vajadzības, bet pašvaldībai ir iespēja uz klausīt plašāku konkrētās novada apdzīvotās vietas iedzīvotāju viedokli. Procesa virzītājam - pēc vienas no darba grupas ierosinājumiem - ir jābūt pašvaldībai, vismaz procesa uzsākšanas stadijā. Savukārt, realizēšana var tikt veidota gan kā NVO koordinēšanas funkcijas izveide, gan arī kā deleģējuma līgums, atkarībā no efektivitātes, zināšanām un citiem faktoriem. Juridiski sadarbība veidojama kā nolikums, kurš regulē NVO centra funkcijas un sadarbību ar pašvaldību. Būtisks vienas darba grupas atzinums ir par iedzīvotāju interešu pārstāvību, kas faktiski sasaucas ar teritoriju apdzīvotu vietu iniciatīvu grupu izveidi un tālāku vajadzību, problēmsituāciju un ideju izvērtēšanu.

U. Dūmiņa komentārs pēc visu darba grupu noklausīšanās: „Pašvaldībai ir ļoti daudz funkciju. Pilsonisko sabiedrību vēlams atstāt ārpus pašvaldības, (...)piekrītu tādas apvienotās organizācijas veidošanai, kas varētu pildīt tādu funkciju”.

G. Loginas komentārs: ”Ir jāskaidro sabiedrībai šīs [pilsoniskās iesaistes] funkcijas, jo pilsoniskā sabiedrība nevar funkcionēt bez pašvaldības, tāpat kā pašvaldība nevar funkcionēt bez pilsoniskās sabiedrības”.

Apkopojot darba grupu un U. Dūmiņa komentāru, jāsecina, ka efektīvas pilsoniskās iesaistes un kopumā iesaistes sistēmas izveide ir jāatvēr NVO sektoram. NVO sektora pašorganizēšanās un atbalstam ir jābūt vienām no nozīmīgākajām prioritātēm tuvāko gadu laikā, tādā veidā rosinot un atbalstot pilsoniskās iesaistes procesus pašvaldībā.

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

PRIEKŠLIKUMI, KAS NETIEŠI IZRIET NO DARBNĪCAS-DISKUSIJAS REZULTĀTIEM

Neskatoties uz to, ka pašvaldības oficiāli sniegtā informācija apliecina pietiekamu pilsoniskās iesaistes un informēšanas līmeni, no tieši izrietošiem priekšlikumiem var secināt, ka iedzīvotāju iesaiste un zināšanas par savām iespējām nav pietiekamas. Kā piemērus tam var minēt iedzīvotāju informāciju par to, ka Ķekavas novada oficiālā FB lapa nesniedz atbildes uz visiem jautājumiem. Cits piemērs ir efektīvas informācijas trūkums par iedzīvotāju iesaisti komisiju darbā. Iedzīvotāji netiek informēti vai aicināti ierasties uz komisijām, kuras skar viņus tieši.

NĀKOTNES IESPĒJAS

- Iedzīvotāju informētības uzlabošana par iesaistes veidiem un formām
- Iniciatīvu platforma
- Lielāka uzmanība no pašvaldības puses pilsoniskās iesaistes procesam un lielāka ieinteresētība problēmu identificēšanā
- Lielāka uzmanība uzticības veidošanai no pašvaldības darbinieku puses - gan izpildvara, gan lēmējvara

PRIEKŠLIKUMI NO ĀRZEMJU PRAKSES UN GLOBĀLIEM PROCESIEM

Ārzemju prakses piemēri lielākoties ir saistīti ar e-pārvaldības un e-iesaistes ieviešanu. Novērojot globālās tendences ir jāsecina, ka lielākā daļa komunikācijas (t.sk. ar pašvaldību) norisināsies un jau norisinās ar e-rīku palīdzību. Pašvaldības uzdevums ir rūpīgi analizēt pasaules praksi, iedzīvotāju vajadzības pēc noteiktu e-rīku funkcionalitātes, izvēlēties un ieviest šādus rīkus. Vairāku ārvalstu piemēri un pētījumi apliecina, ka šādu rīku ieviešana daudz labāk spēj analizēt un atbilstoši reaģēt uz iedzīvotāju vajadzībām. Viens no būtiskākajiem virzieniem, uz ko tiecas globālā sabiedrība, ir atvērtības princips. Ķekavas novada kontekstā atvērtības principa ievērošana ir īpaši svarīga veidojot, piemēram, novada budžetu, to uzraugot, pildot politiku solījumus u.c. procesu realizēšanā.

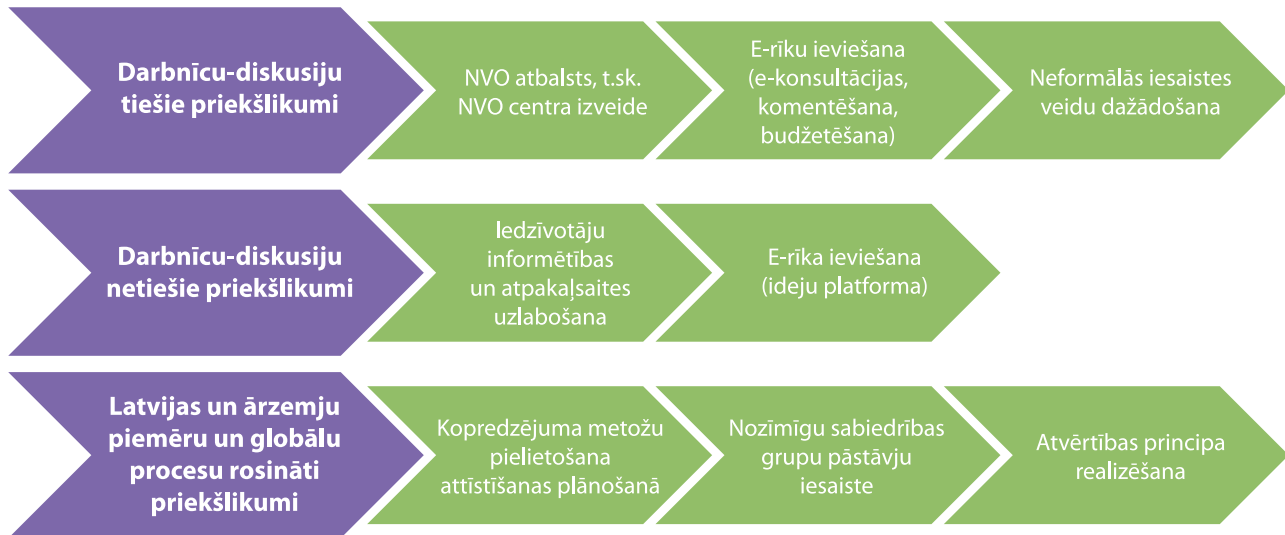
NĀKOTNES IESPĒJAS

- Nākotnes kopredzējuma (*foresight*) metodes un citu līdzīgu metožu pielietošana ilgtspējīgas attīstības stratēģijā un plānošanas dokumentu izstrādē
- Sabiedrības līdzdalības pasākumos ieteicams iesaistīt dalībniekus, kuri pārstāv nozīmīgas sabiedrības grupas intereses
- Atvērtības jeb atvērtas pārvaldības princips (*open governance*)

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

Priekšlikumu vizuālais apkopojums. Vizualizētā veidā tiek apkopoti svarīgākie iesaistes veidi (10. attēlā). Ieteikumu formā dominē NVO atbalsta funkciju uzlabošana, e-rīku ieviešanas nepieciešamība un neformālās iesaistes formu dažādošana. Savukārt, kā netiešie darbinācu un diskusiju priekšlikumi ir efektīvākas iedzīvotāju informētības un atpakaļsaites procesu uzlabošana un ideju platformas ieviešana.

10. attēls

Priekšlikumu apkopojuma shēma. ⁴⁴

4.4.2. Otrās diskusijas - darbinācu priekšlikumi

Priekšlikumi, kas izriet no otrās darbinācu-diskusijas tiks apskatīti no dizaina domāšanas metodes skatu punkta, jo ar šīs metodes palīdzību notika praktiska e-risinājumu prototipēšana. Dizaina domāšana ir radoša pieeja un metožu kopums problēmu risināšanai, kuras centrā ir lietotājs – iedzīvotājs un viņa vajadzības. Dizaina domāšanas galvenais elements ir lietotāja vajadzību izpratne, iejūtoties lietotāja situācijā un problēmas noteikšana. Darbinācu gaitā viens no pirmajiem soļiem bija „Empātijas”. Tā laikā dalībniekiem (individuāli) bija jāidentificē 3 svarīgākās lietas 4 kategorijās: „vajadzības”, „kā es esmu gatavs iesaistīties?”, „bailes” un „lietotājs”.

Nākošajā posmā dalībniekiem bija jāsadala komandās un jāvienojas par 3 svarīgākajām lietām, katrā no 3 kategorijām: „vajadzības”, „kā es esmu gatavs iesaistīties?”, „bailes”. Rezultātā veidojas sekojošs redzējums par to, kādas ir vajadzības, personīgā iesaiste un bailes.

LIETOTĀJA VAJADZĪBAS

- Ātrums un vienkāršība
- Problēmu identificēšana
- Resursu taupīšana (cilvēkresursi, laiks, finanses)
- Centralizēta informācijas sistēma (info vienuviet)
- Atgriezeniskā saite
- Notikumu atsekojamība
- Komunikācija
- Visu pušu atbildība
- Birokrātijas mazināšana

⁴⁴ Avots: Darbinācu-diskusiju materiāli, pasaules labās prakses apkopojums.

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

PERSONĪGĀ IESAISTĪŠANĀS

- Ziņot par problēmu
- Popularizēt – pats lietoju, citiem iesaku!
- Ierosinājumi
- Savas kompetences ietvaros attīstīt jaunus risinājumus
- Pozitīvas atsauksmes

BAILES

- Sarežģītība
- Skepse
- Personas datu drošība
- Dārgi
- Izmaiņu trūkums
- Klients (iedzīvotājs) nav fokusā

No augstāk minētajām kategorijām var secināt, ka vajadzību apraksts liecina par efektīva, vienkārša un abpusēju sadarbību veicinoša saziņas un sadarbības rīka nepieciešamību, tomēr pastāv bailes, ka rīks varētu būt dārgs, sarežģīts un ne uz klienta vajadzībām orientēts. Nākamajā darbnīcas solī tika noteikts lietotāja profils pēc tādiem rādītājiem kā dzimums, vecums, ģimenes stāvoklis, nodarbošanās, aizraušanās, sapņi un vajadzības. Grupu darbā tika identificēti trīs „tipiskie” sieviešu un trīs „tipiskie” vīriešu profili.

DACE

38 gadi
Precējusies, 2 bērni
Grāmatvede
Peldēšana, ceļošana
Laiks sev

ANITA

35 gadi
Precējusies, vīrs un divi bērni
Strādā Rīgā (profesija nav norādīta)
Skriešana, peldēšana, oma laukos
Laiks
Mazi un lieli ceļojumi

LĪGA

30+ gadi
Dzīvo viena, ar bērnu
Kasiere-pārdevēja
Floristika
Ceļošana, laiks sev
Ekonomiskā stabilitāte

MĀRTIŅŠ

28 gadi
Neprecējies, bērnu nav
IT speciālists
Alus
Atrast princesi ar mantojumu
Normāls ēdiens
Problēmu meklēšana

VALDIS

45 gadi
Dzīvo viens, bet ir lieli bērni
Ķekavā strādā par santehniķi
Makšķerēšana
Ķert zivis „Ālandos” vai Valgā
Jauna makšķere

JĀNIS

30+ gadi
Precējies, sieva un 2 bērni
Biroja darbinieks no 8 - 17.00
TV sports
Kā visu paspēt
Atpūsties

Balstoties uz identificēto lietotāju profiliem, nākamajā solī tika formulētas funkcijas, kuras varētu būt noderīgas lietotājam, pamatojoties uz vajadzībām un lietotāja profilu. Apkopojot profilus, darba grupu dalībnieki nonāca pie secinājuma, ka liela pakalpojumu daļa būtu jāorientē uz funkcijām, kas ir saistītas ar bērniem.

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

FUNKCIONALITĀTE

- Informācija un procesi ap bērnu (atrašanās vieta, aktivitātes, pieteikšanās pulciņiem) e-vidē
- Specifiski, ērti e-maksājumi, kas skar ar pašvaldību saistītos izdevumus (nekustamā īpašuma nodoklis, bērnu pulciņi)
- Informācijas apkopošanas un sūtīšanas funkcija uz lietotāja mobilo tālruni (specifiska aplikācija)
- E-iesniegumu ērta un ātra iesniegšana
- Komentēšana un problēmu atsekošanas funkcija

Priekšlikumi, kas tieši izriet no darbnīcu-diskusiju rezultātiem. Balstoties uz vajadzību, lietotāju profiliem un funkcionalitātes analīzi darba grupās, tiek rekomendēts padziļināti veikt izpēti, kāda funkcionalitāte ir primāri nepieciešama Ķekavas novada iedzīvotājiem. E-pārvaldības un e-iesaistes uzlabošanai novadā būtiski veikt iedzīvotāju viedokļa plašāku apzināšanu, balstoties uz apzināto viedokli, pieņemt lēmumu par iespējamo sākotnējo pamata paketi, kas būtu ērta, ātra, vienkārša un nodrošinātu tās funkcijas, kuras ir primāras lietotājam.

4.4.3. Turpmākie soļi, vertikālie virzieni balsoties uz priekšlikumiem

Analizējot priekšlikumus, kas tika apkopoti 10. attēlā, iespējams identificēt arī vertikālos ieteikumu virzienus, kuri caurvij visas trīs ieteikumu grupas. Vertikālie virzieni (VV) tika formēti 5 grupās, idejiski apkopojot līdzības horizontālajos priekšlikumos:

- VV 1 „NVO centrs/konsultatīvā padome – organizatoriskā struktūra, kas apvieno novada NVO, veicina iedzīvotāju vajadzību pārstāvēniecību”;
- VV 2 „E-rīki – dažādu funkciju, kas atbilst iedzīvotāju vajadzībām un atvieglo saziņu ar pašvaldību”;
- VV 3 „Jaunu un neformālās iesaistes veidu dažādošana un pielietošana”;
- VV 4 „Efektīvākas, uz abpusēju sadarbību vērstas pārvaldības nodrošināšana, panākot korektu un saprotamu informāciju un atpakaļsaiņi”;
- VV 5 „Atvērtības principa realizēšana pārvaldības procesos”.

11. attēls

Vertikālo virzienu shēma sistēmas izveidei.⁴⁵

⁴⁵ Avots: Darbnīcu-diskusiju materiāli, pasaules labās prakses apkopojums.

4. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA ĶEKAVAS NOVADA PAŠVALDĪBĀ

Identificētajiem vertikālajiem virzieniem tiek piedāvāti **secīgi risinājumu soļi, uz kuru pamata veidojas pilsoniskās iesaistes sistēma Ķekavas novadā.**

1. RISINĀJUMU SOLIS (VV1):

- Pašvaldības iniciatīva, kuras rezultātā NVO sektora pārstāvji tiek rosināti apvienoties un veidot NVO centru;
- Pašvaldības atbalsts – informatīvs, izglītojošs un finansiāls novada NVO darbības nodrošināšanai, kas ir vērsts uz Ķekavas novada iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu;
- Deleģēta un rosinoša (NVO un iedzīvotāju) iesaiste komisijās;
- Juridisks formulējums NVO sektora attīstībai novadā, NVO centra izveidei.

2. RISINĀJUMU SOLIS (VV2):

- Pasaules un Latvijas e-rīku funkcionalitātes apzināšana, labās un sliktās prakses izpēte;
- Iedzīvotāju funkcionalitātes vajadzību apzināšana;
- Primāro e-rīku izvēle, pilotēšana novadā.

3. RISINĀJUMU SOLIS (VV3):

- Attīstības dokumentu plānošanā jaunu metožu pielietošana un iedzīvotāju iesaiste;
- Neformālās iesaistes pasākumu plānu veidošana, balstoties uz iedzīvotāju iniciatīvu un idejām;

4. RISINĀJUMU SOLIS (VV4):

- Komunikācijas un informētības stratēģijas uzlabošana pilsoniskās iesaistes jautājumos, informējot iedzīvotājus par iespējām un tos izglītojot;
- Pašvaldības darbinieku novērtēšanas sistēmas ieviešana (ārējā) kā mehānisms atpakaļsaītes un uzticēšanās kritēriju analīzei;
- Pašvaldības ar sabiedrību divpusējās pagaidu komunikācijas rīku un procesa uzlabošana;
- Pašvaldības loma no informēšanas pārorientēta uz aktīvu iedrošināšanu (skatīt attēlu Nr.2)

5. RISINĀJUMU SOLIS (VV5):

- Pilnveidota atvērta pārvaldības politikas ieviešana visos pašvaldības pārvaldības līmeņos.

Nobeigums. Apkopojot teorētisko analīzi, darbnīcu-diskusiju rezultātus un globālo praksi, tiek secināts, ka Ķekavas novada ietvaros ir vairāku ieteikumu kopums, kurš nepieciešams veiksmīgākai iedzīvotāju iesaistei kā atspoguļojums funkcionējošai pilsoniskai sabiedrībai. Ņemot vērā NVO sektora un aktīvistu decentralizētību, nepieciešama pašvaldības sākotnējā procesa iniciācija, kas uzsāktu mērķtiecīgas iesaistes sistēmas izveidi. Sistēmas izveide, savukārt, balstās uz novada politisko gribu, kā arī konstruktīvu izpildvaras rīcību, praktiski ieviešot sistēmas funkcionēšanu ikdienas pašvaldības darbā.

- 2017 -